

Skriftlig årsberetning 2023

Skriftlig årsberetning 2023

Indledning Sagen og de fælles værdier.....	3
Friheden	5
Hvorfor taler vi så meget om forældrene?	5
Friheden er afhængig af økonomien.....	8
Løn og arbejdsvilkår – et nærværende tema.....	11
Traditionen	14
Kunstig intelligens giver eksistentiel sved på panden.....	14
Et bredt sigte på uddannelser og job.....	17
Ambitionen	20
Fokus på elever med et vanskeligt udgangspunkt.....	20
Trivselsdagsordenen Fællesskabets betydning	23
Ansaret	25
Rettigheder En værdi, et ansvar og en pligt.....	25
Kodeks Vi vil altid gøre det endnu bedre	29
Værdierne	32
Afslutning Vi er Danmarks Private Skoler.....	32

Indledning | Sagen og de fælles værdier

Dette er begyndelsen på foreningen Danmarks Private Skoler – grundskoler og gymnasiers skriftlige beretning 2023 – en indledning, der skal fungere som anslag til de ni selvstændige artikler, som beretningen er bygget op af. Artiklerne kan læses i sammenhæng eller hver for sig. Artiklerne indeholder de emner, som foreningen har beskæftiget sig med og har været optaget af det seneste år, og de indeholder beskrivelser af de udfordringer og problemstillinger, som foreningen imødeser kommer eller er optaget af at løse. Det er også håbet, at artiklerne kan give inspiration til drøftelser – og måske ovenikøbet til konkrete initiativer på skolerne.

Danmarks Private Skoler – grundskoler og gymnasier har historisk rod i en forening stiftet i 1891. Foreningen har gennem tiden forandret sig i takt med den omverden og de skoler, der er forudsætningen for dens eksistens. "Sagen" er skolerne: Foreningen er primært sat i verden for at gøre en forskel for medlemsskolerne. Deraf følger også, at foreningen må arbejde for hele den frie skolesektors interesser.

Det er den værdi, som foreningen direkte eller indirekte tilfører skolerne (den enkelte skole, alle skolerne eller sektoren) foreningen måles på. Foreningens virke indeholder bl.a. en rådgivningsvirksomhed, der er målrettet medlemsskolernes bestyrelser, ledelser og administrationer, en vidensorganisation, der arrangerer oplæg, kurser, arrangementer og understøtter tilknyttede netværk og foreninger samt en kommunikations- og politisk interessevaretagelsesvirksomhed.

Udgangspunktet er de fælles værdier

Foreningen varetager de forskellige opgaveområder med udgangspunkt i de værdier, der er givet med foreningens formål og med stor bevidsthed om 'det fælles', der binder foreningens skoler sammen. 'Det fælles' rummes i fem kernebegreber. Disse fem kernebegreber er derfor også uundgåelige, gennemgående temaer i denne beretning (og i enhver beretning fra Danmarks Private Skoler). De fem kernebegreber og deres indhold udgør til sammen "den røde tråd":

Friheden ... Traditionen ... Ambitionen ... Ansvar ... Værdierne

Friheden

En nærmere optælling vil sandsynligvis vise, at ordet "frihed" vil være et af de mest benyttede i beretningen. Friheden er et kernebegreb for skoleformen. Uden frihed ingen frie og private skoler. Det er derfor, foreningen altid siger, at den er forening for 'frie og private skoler', hvor "frie" primært henviser til de frihedsrettigheder, der er givet skolerne og "private" primært henviser til den skoletradition, som foreningen er vokset ud af.

Eksistensgrundlaget for de frie og private grundskoler er fastslået i grundloven, hvor der står, at forældre i Danmark selv kan beslutte, hvordan deres børn skal opdrages og undervises. I artiklen "Hvorfor taler vi så meget om forældrene?" kan man læse om sammenhængen mellem skolefriheden og forældreretten. Artiklen giver også eksempler på truslerne mod forældreretten, herunder i tilsynssammenhæng.

Den reelle frihed er afhængig af økonomi. For at kunne drive en værdibåren skole – og for at kunne give forældre, børn og unge et reelt frit skolevalg, er bl.a. statstilskud en afgørende faktor. I artiklen "Friheden er afhængig af økonomien" gives indsigt i foreningens særlige opmærksomhedspunkter omkring bl.a. skolernes tilskudsforhold.

Den frie og private skoles største fordel er måske nok, at den er en arbejdsplads, der er stærkt forankret i et værdimæssigt grundlag og fællesskab. Det er dog svært at tiltrække medarbejdere og ledere, hvis ikke arbejdsvilkårene er i orden og lønnen er fair. Denne problemstilling belyses i artiklen "Løn og arbejdsvilkår – et nærværende tema", der også er en optakt til OK24.

Traditionen

De frie og private skolars succes bygger på en balance mellem tradition og fornyelse: Historien, traditionen, og det man ved virker – og evnen til at udvikle sig med tiden: At være "skole til tiden" og "skolen til fremtiden". Det kræver både åbenhed og mod. I artiklen "Kunstig intelligens giver

eksistentiel sved på panden" sættes bl.a. fokus på de teknologiske fremskridt og deres betydning for skolen.

Det er en del af den private skoletradition – en del af medlemsskolernes DNA - at lægge vægt på, at eleverne skal have de bedste muligheder her og nu og i deres fremtidige liv og arbejdsliv. I det ligger bl.a. et fokus på elevernes videre vej i uddannelsessystemet; på det kvalificerede uddannelses- og jobvalg. I artiklen **"Et bredt sigte på uddannelser og job"** rettes opmærksomheden på, hvad der er skolens opgave og muligheder. Artiklen behandler desuden den aktuelle diskussion om 10. klasses fremtid.

Ambitionen

Foreningens medlemsskolars fælles ambition er, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset deres udgangspunkt. Med "udgangspunkt" menes bl.a. elevernes sociale, socioøkonomiske baggrund og deres faglige, fysiske eller psykiske forudsætninger. I artiklen **"Fokus på elever med et vanskeligt udgangspunkt"** kan man læse om forskellige indfaldsvinkler til skolernes arbejde; hvad skolerne *skal* gøre, hvad skolerne *kan* gøre, hvad der er vanskeligt – og ligefrem problematisk, og hvad der får det hele til at give mening.

Alle elever, uanset deres udgangspunkt, skal have muligheden for faglig udvikling, dannelse og god trivsel. Det er derfor ikke til at komme uden om samtalen om børn og unges mentale sundhed, samtalen om "trivsel" og "mistrivsel". Den er foreningen og skolerne også en del af. I artiklen **"Trivselsdagsordenen | Fællesskabets betydning"** sættes særligt fokus på fællesskabets betydning og på skolens værdier i dens rolle som forebyggende instans.

Ansvaret

Hvorfor skal skolen beskæftige sig med rettigheder? Der er flere gode argumenter. Nogle argumenter taler ind i en værdimæssig kontekst. Andre taler ind i konteksten af lov- og regeloverholdelse – specifikt i 'Frihed og folkestyrekravet'. I artiklen **"Rettigheder - en værdi, et ansvar og en pligt"** udfoldes nogle af argumenterne.

Medlemsskolerne i Danmarks Private Skoler har givet 7 samfundsløfter. Det er en del af et fælles vedtaget kodeks for samfundsansvar. Som medlem af foreningen har skolerne forpligtet sig på at have eller iværksætte konkrete aktiviteter og indsatser inden for syv kernetemaer, der er til gavn for samfundet. I artiklen **"Kodeks - Vi vil altid gøre det endnu bedre!"** gøres status over fællesprojektet.

Værdierne

Friheden, Traditionen, ambitionen, ansvaret og værdierne. Det er naturligvis de gennemgående temaer i foreningens skriftlige beretning 2023. Det er de værdier foreningen arbejder for - og værner om - hver eneste dag:

Friheden, der er grundvilkåret. Traditionen og den historiske sammenhæng fra de første frie og private skoler til dem, der findes nu. Det fælles pejlemærke, ambitionen, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset deres udgangspunkt. Ansvar, der er skolernes legitimitet, og værdierne, der er skolernes og foreningens eksistensberettigelse og identitet.

Læs mere i beretningens afslutning:
"Vi er Danmarks Private Skoler"

God fornøjelse med læsning af årsberetningen 2023,

Bestyrelsen

Hvorfor taler vi så meget om forældrene?

Forældrene er i fokus, når foreningen forsvarer skoleformen. For den, der ikke har kendskab til grundlaget for de frie og private skolars eksistens, kan det måske virke lidt besynderligt, at foreningen igen og igen taler om friheden, forældrene og forældreretten, og at foreningen hævder, at denne ret er under pres. I denne artikel kan man læse om sammenhængen mellem skolefriheden og forældreretten. Artiklen giver også eksempler på, hvad der opleves som trusler mod forældreretten, herunder i tilsynssammenhæng.

På Marselis Boulevard i Aarhus ligger en stor hvid bygning. Det ligner en skolebygning, og er det også. På fronten står med store bogstaver "Forældreskolen".

Man kunne hævde, at nogle forældre ville have godt af at komme i skole igen, - nogle drømmer måske ligefrem om det, men skolens navn til trods, er der tale om en fri og privat grundskole for børn og unge fra 0. til 9. klasse. Navnet "Forældreskolen" rammer dog plet, for skolens navn fortæller noget centralt om skolen og skoleformen: De frie og private skoler er grundlæggende forældrenes.

Baggrunden for dette er først og fremmest bestemmelsen i grundlovens § 76, 2. pkt., der indebærer, at forældre på et barns vegne kan vælge noget andet end folkeskolen. De kan selv sørge for, at barnet får undervisning. Forældrene kan vælge, at undervisningen kan foregå i hjemmet eller i kollektiv med andre forældre – f.eks. på en fri grundskole.

Idémæssig og pædagogisk frihed

'Forældreretten' er en af grundpillerne i den frie og private skoletradition. Den kan identificeres i hovedlovgivningen for de frie og private skoler; ovennævnte § 76 og i Lov om friskoler og private grundskoler m.v.

Oprindeligt handlede forældreretten om børns religiøse opdragelse. Forældreretten forstås i dag som forældrenes ret til at bestemme, hvordan deres barn skal opdrages og undervises. I kraft af denne rettighed kan en fri grundskole (i modsætning til folkeskolen) have en bestemt pædagogisk, religiøs, filosofisk, politisk eller anden idé som grundlag for skolens virke, så længe skolen opfylder 'Frihed og folkestyrekravet'. Den frie

grundskole kan desuden frit vælge undervisningens indhold og metode uafhængigt af f.eks. bestemmelserne i folkeskolens formål og indhold. Der er altså ikke krav om en særlig organisering af undervisningstilbuddet, krav om timetal eller bestemte faciliteter, så længe skolens undervisning står mål med den, der almindeligvis kræves i folkeskolen. At "stå mål med" indebærer konkrete målkrav, herunder krav til en bestemt relation til de mål, der er defineret for folkeskolens obligatoriske fag, men friheden til det anderledes er afsættet for stå mål med-kravet: *Målene skal nås, men vejen ad hvilken, disse mål opnås, kan være forskellig.*

"Frie grundskoler" er den samlede betegnelse for alle skoler under Lov om friskoler og private grundskoler, uanset værdigrundlag, og uanset om de navngiver sig friskole, lille-skole, privatskole mv.

Skabt af og valgt af forældrene

At skolen er 'forældrenes skole' giver også mening i det perspektiv, at mange frie og private skoler oprindeligt er oprettet af en kreds af forældre til (kommende) elever. Det giver også mening at sige, at skolen er 'forældrenes skole', da skolen er et aktivt tilvalg for forældrene. Derudover er skolen 'dens egen': Den frie og private skole er IKKE kommunens skole og IKKE statens skole.

Den frie og private skoles virke hviler på et stærkt forældreengagement og forpligtende ansvar. Dette er lovfæstet. I Lov om friskoler og private grundskolers § 9 kan man læse, at det påhviler forældrene til børn i en fri grundskole at føre tilsyn med skolens almindelige virksomhed. Det giver god mening, når man tænker på grundlaget for at have frie grundskoler i Danmark, nemlig forældrenes grundlovssikrede ret til at beslutte, hvordan deres børn skal undervises og opdrages.

Forældrekrædsen er defineret som de forældre, der har myndighed over en eller flere elever ved skolen (0. til 10. klasse). Selv om forældrekrædsens

tilsyn måske ikke fylder så meget i skolens praktiske dagligdag er det principielt et helt centralt tilsyn, der ikke må undervurderes og undermineres, netop fordi en fri grundskole grundlæggende er forældrenes skole (og ikke statens eller kommunernes).

Forældrekredeksens ansvar indebærer tilsyn med "skolens almindelige virksomhed". Derfor er det naturligt, at forældrekredeksen i dens tilsyn er optaget af, om skolen efterlever dens formål og værdisæt, og om skolen i det hele taget er levedygtig.

Forældrenes tilsyn er det tilsyn, der er tættest på skolens dagligdag. Det er dog ikke hensigten, at forældrene skal føre tilsynet hver for sig. Det er naturligt, at forældrekredeksens tilsyn føres ved at deltage aktivt og engageret i skolens liv, herunder ved at deltage i skolens generalforsamling og være med til at vælge hvem (herunder hvilke forældre), der skal sidde i skolens bestyrelse, der jo har det øverste ansvar og beslutningskompetence på skolen.

Forældrekredeksens tilsyn føres også ved aktivt at være med til at beslutte, hvilket forældrekredeksvalgt tilsyn skolen skal have til at føre tilsynet med bestemte dele af skolens virksomhed (Stå mål medkravet og Frihed og folkestyrekravet). Det er forældrekredeksen, der skal beslutte tilsynsform: Om tilsynet skal føres via selvevaluering, og, i så fald, ud fra hvilken godkendt model, det skal ske – eller om tilsynet skal føres via en certificeret tilsynsførende, og, i så fald, hvilken tilsynsførende, det skal være.

At sikre det skolencære og forældrevalgte tilsyn er en af de mest principielle opgaver for foreningen. Det er afgørende vigtigt at fastholde princippet om, at en fri grundskoles almindelige virksomhed først og fremmest er forældrenes ansvar.

Sammenhængen mellem frihed og tilsyn

Hvor paradoksalt det end kan virke, er der en tæt sammenhæng mellem frihedsrettighederne; forældreretten – og tilsyn. Der er en lang række krav, som skolen skal leve op til for at kunne opretholde retten til at være fri skole og – nok så væsentligt – for at kunne få et statsligt tilskud.

Der skal føres tilsyn med skolens overholdelse af love, rammer og regler. Ansvar

for at dette tilsyn sker, og at reglerne overholdes, påhviler først og fremmest forældrene, men i sidste ende staten (det ministerielle tilsyn). For

forenklingens skyld kan man opdele tilsynet med de frie grundskoler i tre overordnede tilsynstyper:

- Forældrekredeksens tilsyn (tilsynet med skolens 'almindelige virksomhed' – tilsynet med hele skolens virke)
- Det forældrekredeksvalgte tilsyn (selvevaluering eller certificeret tilsynsførende – tilsynet med bestemte dele af skolens virksomhed; Stå mål medkravet og Frihed og folkestyrekravet)
- Det ministerielle /statslige tilsyn (fagligt kvalitetstilsyn, økonomisk tilsyn, tilsyn med støtteordning m.v.)

Udvandes forældreretten?

Over de seneste år har foreningen identificeret et 'skred' i det ministerielle tilsyn med de frie og private skoler, der efter foreningens opfattelse bl.a. er med til at udvande forældreretten. Et eksempel på dette er indholdet i Styrelsen for Undervisning og Kvalitets tilsynsstrategi for 2022 til 2024.

Tilsynsstrategien omfatter alle Styrelsens tilsynsområder, herunder de offentlige. Dette medfører i sig selv en væsentlig udfordring, da der er grundlæggende forskelle på de offentlige skoler og de frie og private. Der er også væsentlige forskelle i de forventninger og ønsker, som den frie skolesektor har til Styrelsen sammenlignet med de offentlige skoleformer. Den frie skolesektor ønsker f.eks. ikke et konkret, anvisende og vejledende tilsyn, men derimod et tilsyn med stor forståelse for frihedens rækkevidde.

I strategien for 2022-24 fremhæver Styrelsen, at den ønsker at "sætte elever og kursister først" og desuden, at den har som erklæret mål, at Styrelsens tilsyn og vejledning skal være "konkret og anvisende".

Det kan være ret svært at forklare den, der ikke har indgående kendskab til den frie skoletradition, hvorfor man kan anholde, at 'elever og kursister sættes først'. Selvfølgelig er elever og kursisters udbytte kernen i enhver undervisningsvirksomhed. Det er ingen uenig i. Heller ikke foreningen. Uenigheden opstår, hvis det udtalte mål om 'at sætte elever først' principielt betyder, at forældreretten sættes over styr.

Det kan også være svært at forklare, at man er imod, at staten / ministeriet / tilsynsmyndigheden giver konkret og anvisende vejledning. I en tilsynssituation vil de fleste skoler bare gerne vide, hvordan de kan slippe ud af situationen igen. Samtidig kan de fleste dog se en problemstilling i den

dobbelthed, at en myndighed både skal være vejledende instans og kontrolinstans.

Hvad er kvalitet?

I tilsynsstrategien er Styrelsen stærkt fokuseret på kvalitetssikring. Det beskrevne fokus på "kvalitet" kan også synes vanskeligt at være imod, men for den frie og private skolesektor er det bekymrende, når Styrelsen for Undervisning og Kvalitet i dens formulerede strategi vil være "konkret og retnings-anvisende" og "sikre kvalitet". Hvad er det for et syn på kvalitet af skole og undervisningstilbud, der skal anvises til? Desværre erfares det ofte, at Styrelsens kvalitetsstandard er en ensartet størrelse, som dels er skåret ud fra folkeskolens og ungdomsuddannelsernes formål og praksis, og dels er knyttet op på det, som Styrelsen rent metodisk er i stand til at registrere og måle. Med andre ord er der stor risiko for ensartethed, standardisering og gentagelse. Foreningen ser en stor risiko for, at et forfladiget og ensartet statsligt ideal for kvalitet, undervisning og skole - for både de frie og de offentlige skoler - vinder større indpas.

Hvis Styrelsen beslutter, hvad der er god skole (og fører tilsyn derefter), fratager den forældrenes og skolernes ret til at foretage denne vurdering.

Foreningen er i dialog med Styrelsen om såvel deres tilsynsvirksomhed som strategien. Foreningen foreslår blandt andet, at de frie og private skoler fremover behandles som et selvstændigt område i en kommende overordnet strategi, sådan at de frie og private skolars rettigheder ikke udvandes, fordi

de 'puljes' med de offentlige skoleformer og de tilsynsbehov og ønsker, der eksisterer her.

Kernen i forældreretten og skolefriheden

Foreningen anerkender, at forældreretten og skolernes frihed kan være besværlig at håndtere for tilsynsmyndigheden, fordi friheden anvendes til at holde skole med alle tænkelige udtryk og indhold. Samtidig kan foreningen ikke give køb på, at det er selve kernen i forældreretten og skolefriheden, at man giver plads til og sætter andre fri til at skabe noget, som man selv kan være uenig i. Alle skoler skal ikke kunne sættes ind i den samme formel. Man skal – også som en del af en tilsynsmyndighed, respektere og rumme, at der kan træffes beslutninger eller laves skole, som man ikke nødvendigvis selv synes om eller vil ønske for ens egne børn.

Skolernes egenart og forældre og elevers mulighed for at vælge et alternativt, anderledes undervisningstilbud er helt centralt i forståelsen af den frie og private skoleform. Samtidig er de frie og private skolars legitimitet i høj grad bundet op på tilsynet. Derfor er foreningen så optaget af dette tilsyn. Foreningen mener, at tilsyn er godt, når det sker på et fair grundlag og med en meget stærk bevidsthed om de frie skolars historie og ret til at tilbyde undervisning og drive skole ud fra forskellige ideer og værdigrundlag.

Friheden er afhængig af økonomien

Den reelle frihed er afhængig af økonomi. For at kunne drive en fri og privat skole - og for at kunne give forældre, børn og unge et reelt frit skolevalg, er bl.a. statstilskud en afgørende faktor. I denne artikel gives indsigt i foreningens særlige opmærksomhedspunkter omkring bl.a. skolernes tilskudsforhold.

Det bliver ofte sagt, at Danmark har verdens bedste tilskud til frie og private skoler. Det er et godt tilskud, selv om flere lande konstaterer har en højere koblingsprocent til de offentlige udgifter for offentlige skoler.

Skal man være misundelig? I de lande, hvor de frie og private skoler får et meget højt tilskud eller er helt statsfinansierede, medfølger der som regel flere krav, mere styring og mere kontrol. Foreningen argumenterer ofte med, at tilskudsprocenten er god, hvor den er nu, da det er overbevisningen, at der med en forøget statslig finansiering kommer en større statslig styring af skolerne. Friheden til at oprette og drive anderledes skoler er principielt det vigtigste. Man kan dog ikke drive en skole uden økonomi. Det er et indlysende faktum.

Økonomiske vanskeligheder fører til dilemmaer

De seneste år med bl.a. høj inflation har medført vanskelige økonomiske vilkår for både forældre og skoler. Hos en del forældre overvejes det, hvorvidt der overhovedet er plads til skolepenge i budgettet.

Mange skoler er økonomisk pressede. Det har været nødvendigt at tage højde for et meget forøget udgiftsniveau. Samtidig har børnetallet været faldende, hvorfor flere skoler har haft vanskeligheder med at fastholde antallet af elever.

I skolernes bestyrelser har der været svære budgetdrøftelser og overvejelser, primært om forskellige nedjusteringer af udgifterne, men også om niveauet af egenbetalingen (skolepengene). Dilemmaet er indlysende: Der skal findes flere penge, men en forøgelse af skolepengene kan føre til forældres udmeldelse af elever på skolen eller til nedgang i søgningen til skolen. En eventuel generel tendens i retning af højere egenbetaling kan forstærke opfattelsen af et skoletilbud, der er forbeholdt de økonomisk stærkeste, hvilket skolen og sektoren på ingen måde har brug for.

Det er altid nemmere at være bestyrelse og ledelse i opgangstider. Det er en svær øvelse at

prioritere, når der skal findes midler i budgetterne, og man samtidig ønsker at bevare den kvalitet, skolen står for – også uden at forældrebetalingen stiger. Det er en opgave, der kræver et godt og tillidsfuldt samarbejde mellem bestyrelse og ledelse, hvis mål altid er det samme, nemlig at bevare en god skole og handle ud fra de værdier, skolen er grundlagt på.

Ønske om stabilitet

Om selve tilskuddet har der heldigvis været relativ ro de seneste år – både for de frie og private grundskoler og gymnasier. Det tyder det også på, at der vil være det kommende år, hvis regeringens finanslovsforslag for 2024 bliver vedtaget.

Skolernes økonomiske overvejelser må altid ses i lyset af den usikkerhed, der hersker om tilskuddets størrelse i forbindelse med de årlige finanslovsforhandlinger. Der er på sin vis stor forståelse fra politikerne omkring den budgetmæssige usikkerhed, dette giver for skolerne. Alligevel er det svært at overbevise de samme politikere om, at det vil være en god idé at indgå længerevarende aftaler om tilskudsprocenterne.

Uhensigtsmæssigheder

De frie og private skoler modtager tilskud, der beregnes på baggrund af driftsudgifterne i henholdsvis folkeskoler og offentlige gymnasier. Der er imidlertid høje anlægsudgifter i forbindelse med bl.a. nyopførelser, tilbygninger, udgifter i forbindelse med 'grøn omstilling' og renoveringer på både folkeskoler og offentlige gymnasier, som ikke indgår i de frie og private skolers tilskudsgrundlag på trods af, at de frie og private skoler har de samme typer udgifter.

Grundtilskuddet, der udgør en større del af de private gymnasiers tilskud, bliver ikke pl-reguleret, hvilket er uhensigtsmæssigt, da det i realiteten medfører, at beløbet udhules med tiden. Foreningen har sammen med andre foreninger gjort opmærksom på denne problematik og håber, at dette forhold bliver ændret.

Foreningen arbejder naturligvis for at eliminere de åbenlyse uhensigtsmæssigheder og for en generel stabilitet i tilskuddet.

Uvished for de private gymnasier

Over de private gymnasier har der i flere år hængt en sky af uvished pga. et aftalt "taxameter-eftersyn", altså et eftersyn af, om tilskudsmodellen for de offentlige gymnasier er tidssvarende. Da de frie og private gymnasiers tilskud er knyttet op på tilskudssystemet for de offentlige gymnasier, består uvisheden naturligvis i, om eftersynet vil give anledning til at skabe ændringer, der kan forringe de økonomiske forhold for de private gymnasier. Der er for nuværende udarbejdet analyser, men der er ikke indledt politiske drøftelser om ændringerne i tilskuddet til de offentlige gymnasier. Foreningen vil være meget opmærksom, når de konkrete drøftelser påbegyndes.

Det var en lettelse, da de private gymnasier fik fjernet den kapacitetsbegrænsning på elevoptag, der blev besluttet i forbindelse med ændringen af aftalen om elevfordeling på de offentlige gymnasier. Der var i realiteten tale om en form for tilskudsbegrænsning. Regeringen har sat det mål, at der inden næste ansøgningsrunde i foråret 2024 skal laves en ny elevfordelingsmodel. Denne gang forhåbentlig en model, der ikke begrænser friheden for de unge til at kunne vælge en ungdomsuddannelse i privat regi og forringer de private gymnasiers økonomiske forhold og rammer.

Tilskudsfordeling på de frie grundskoler

Der har i en del år været mange politiske tilkendegivelser med ønske om ændringer i tilskuddet til de frie og private grundskoler med et socialt taxameter som omdrejningspunkt. Dem er der ikke så mange af lige i øjeblikket. Den frie grundskolesektor skal alligevel være opmærksom på, at den tilskudsfordeling, der har været gældende siden begyndelsen af 1990'erne, kan blive forandret.

Tilskuddet fordeles i dag ud fra en række faktorer. Tilskudsfordelingen medfører, at der i realiteten er meget få skoler, der modtager det samme tilskud pr. elev. Tilskuddet varierer afhængig af skolens struktur og elevsammensætning.

En fri grundskoles tilskud består af:

Statsligt driftstilskud, der er koblet til den gennemsnitlige udgift pr. elev i folkeskolen 3 år tidligere (pl-reguleret) – fordelt gennem en fordelingsnøgle, der bl.a. er afhængig af skolens elevtal og elevernes alder.

Inklusionstilskud fordelt i elevtalsintervaller.

Bygningstilskud.

Evt. specialundervisningstillæg afhængig af antal elever med støttebehov over 9 ugentlige klokke-timer.

Tilskud til vikar på basis af medarbejderfravær.

Tilskud til SFO – elevtalsbaseret.

Kommunalt tilskud til dag-institution.

Selv om mange måske er af den opfattelse, har det aldrig været hensigten fra statens side, at alle frie grundskoler skulle modtage 76% af gennemsnitsudgiften pr. elev i folkeskolen. De 76% er det samlede beløb, som staten afsætter på finansloven. Der er altså tale om et grundbeløb for en differentieret udbetaling af tilskud til de enkelte frie grundskoler, bl.a. ud fra kriterier som skolestørrelse og elevernes alder.

Når der tales om at indføre et socialt taxameter som et kriterie i fordelingen af tilskuddet til de frie og private skoler, så hænger det uløseligt sammen med den vedvarende drøftelse af, om skolerne rummer den socioøkonomiske mangfoldighed, der tegner sig i samfundet som helhed. Tilskudsfordelingskriterier baseret på 'socioøkonomi' skal derfor fungere som "pisk" eller "gulerod" for at få de frie og private skoler til at tage socialt ansvar.

Barrierer for et mangfoldigt elevoptag

En af de større forhindringer, for at frie og private skoler rummer alle socioøkonomiske grupper, er uden tvivl, at der lovgivningsmæssigt kræves en egendækning. Oftest består egendækningen af forældrebetaling, hvilket kan have den følgevirkning, at den del af befolkningen, der tjener mindst, slet ikke har de frie og private skoler i deres overvejelser, når børnene skal i skole.

Den frie og private skole er afhængig af forældrenes aktive valg. På mange skoler er der, ud over de månedlige skolepenge, også andre økonomiske udgifter for forældre, der grundet økonomiske vilkår kan opleves som barrierer for at vælge skolen. For at fremme det aktive valg kan skolerne, bl.a. på deres hjemmeside, gøre tydeligt opmærksom på de støtteordninger, der er til rådighed for forældrene.

Læs også artiklen:

"Fokus på elever med et vanskeligt udgangspunkt"

Fripladsordningen

Staten yder et tilskud til nedbringelse af skolepenge, til nedbringelse af forældrebetalingen for skolefritidsordninger og til nedbringelse af betaling for ophold på en kostafdeling inden for bevilgninger, der fastsættes på de årlige finanslove. Tilskud fastsættes bl.a. under hensyn til elevens og forældrenes økonomiske forhold. År efter år har foreningen opfordret politikerne til at tilgodese denne særlige pulje på finansloven kaldet 'fripladsordningen'. Ordningen er markant udhulet. Forældrenes behov er steget langt mere end bevilgningen.

Tilskud til tidlig SFO-start

Staten yder tilskud til skolernes drift af skolefritidsordninger for elever i skolens børnehaveklasse og 1.-3. klasse, men ikke tidligere. Nogle kommuner yder tilskud til den tidlige SFO-start i overgangen mellem børnehave og børnehaveklasse for at give de frie og private skoler fair vilkår og mulighed for at tilbyde forældrene det samme, som hvis de havde valgt en folkeskole. Det er stadig op til den enkelte kommune, om den finder det vigtigt at stille alle forældre og børn i kommunen lige på dette punkt. Flere kommuner, der tidligere har prioriteret dette, trækker desværre tilsagn om tilskud tilbage grundet trængt kommunaløkonomi.

Krav om flere hænder i daginstitutionerne

På daginstitutionsområdet har Folketinget vedtaget minimumsnormeringer – krav der også vil gælde for daginstitutionerne ved de frie og private skoler. Det er op til den enkelte kommune, i dens

godkendelseskriterier, at lægge standarden for både offentlige og private daginstitutioner i kommunen i forhold til krav om antal uddannede. Det kan naturligvis få betydning for økonomien på institutionen ved den frie og private skole. Kommunen kan dog ikke meddele andre og strengere krav til de frie og private institutioner end til de kommunale. Det er i øvrigt særdeles svært for både de offentlige og de private institutioner at skaffe uddannede pædagoger eller pædagogiske assistenter, idet manglen på netop disse medarbejdergrupper er stor.

Frihed og økonomi hænger sammen

Skolernes økonomi er, som ovenfor belyst, afhængig af mange ting, derfor er foreningens opmærksomhed og kamp for fair og rimelige økonomiske forhold for de frie og private skoler - grundskoler og gymnasier - essentiel. Det vigtigste er friheden, men den reelle frihed til at kunne drive en værdibåren skole - og muligheden for kunne give forældre, børn og unge et reelt frit skolevalg - er afhængig af økonomien.

Løn og arbejdsvilkår – et nærværende tema

Den frie og private skoles største fordel er nok, at den er en arbejdsplads, der er stærkt forankret i et værdimæssigt grundlag og fællesskab, men det er svært at tiltrække medarbejdere og ledere, hvis ikke arbejdsvilkårene er i orden, og lønnen er fair. I denne artikel, der er en optakt til OK24, belyses bl.a. denne nærværende problemstilling.

Det indledende arbejde med overenskomstfornyelserne, OK24, er så småt gået i gang - rituel, praktisk og håndgribeligt. Der foretages indsamling af data, og der er foreløbige sonderinger parterne imellem. I slutningen af året fortættes det; mødeplaner fastlægges og forberedes. I februar 2024 går det for alvor i gang.

Foreningen Danmarks Private Skoler er på en række af skolernes ansættelsesområder overenskomstbærende som arbejdsgiverpart (BUPL/FOA, 3F og HK). De øvrige ansættelsesområder er underlagt staten i form af Medarbejder- og Kompetencestyrelsen (MEDST) (Skatteministeriet).

En del af noget større

Uanset om foreningen sidder for bordenden, er med ved bordet - eller lidt længere væk - afhænger alle overenskomstområdernes fornyelse af det såkaldte CFU-forlig.

CFU er Centralorganisationernes Fællesudvalg, som er en samling af alle centralorganisationer, der varetager arbejdstagerforhold i staten.

CFU og staten (ved MEDST) indleder overenskomstforhandlingerne med en forhandling og aftale om den samlede økonomiske ramme for lønudviklingen i overenskomstperioden for alle statsansatte. Denne rammeaftale omfatter mere end 110.000 statsansatte og er normsettende for de respektive forhandlinger. Når CFU-forliget er klar, kan der indledes forhandlinger på de forskellige delområder.

Parallelitet i overenskomstlængden

Selvom det er vanskeligt at forudsige OK24, er der dog en række ting, der indikerer, hvad der er i vente.

I vinteren og foråret 2023 blev der indgået overenskomster på de private arbejdspladser, anført af det såkaldte gennembrudsforlig mellem Dansk Industri og CO-Industri. Denne aftale på det private område blev 2-årig, hvorfor det ret sikkert kan forudsiges, at også det kommende CFU-forlig og de efterfølgende overenskomster på det offentlige område bliver 2-årige. Der er som regel en ensartethed i overenskomstlængderne på det private og offentlige område for at sikre en parallelitet mellem sektorerne.

Forventninger om stigninger i udgifter til løn m.v.

Det allerede indgåede private overenskomstforligs lønramme er - i centralaftalen - på 4% over den 2-årige periode. Det kan lyde som en mindre stigning, men hertil skal lægges øvrige decentrale overenskomster og lokalafalters krav om lønstigninger. Der er tale om en forholdsvis omkostningstung overenskomst for de private arbejdspladser. Det er skønnet, at den samlede lønudvikling på det private arbejdsmarked indtil marts 2025 - og altså kun over en 2-årig periode - stiger med op imod 10%.

De kommende forlig på det statslige område skal ikke være i samme størrelsesorden. Reguleringsmekanismen imellem det offentlige og private arbejdsmarked betyder dog, at der også sker en mindre, men forholdsmæssig stigning i de offentlige overenskomster. Det må derfor forventes, at OK24 indeholder væsentlige stigninger udmøntet som løn, pension eller som øvrige rettigheder og aftaler.

Der var megen fokus på inflation og bededags-spørgsmålet under de private overenskomstforhandlinger. Konflikter om Store Bededag synes at være nedtonet. På det statslige område har MEDST administrativt håndteret 'bededags-spørgsmålet' med en vejledning om en øget årsnorm.

Inflationen er efterhånden under kontrol, men prisniveauerne er fortsat steget betragteligt i forhold til lønnen i perioden. Det må forventes, at der fra arbejdstagerside, på alle overenskomstområder, stilles krav om lønstigninger til at kompensere for konsekvenserne af afskaffelsen af Store Bededag og de generelle prisstigninger.

Lønstrukturkommissionens rapport, der blev offentliggjort i juni, kan også have konsekvenser for overenskomstforhandlingerne. Kommissionens konklusioner kaster lys på større lønforskel imellem de forskellige faggrupper i det offentlige. Kommissionen illustrerer en større lønulighed mellem

personalegrupper, fagforbund og sektorer på trods af deres nogenlunde ensartede uddannelses-niveauer, jobkompetencer mv. Dette kan skabe vanskeligheder ved forhandlingsbordene. Også blandt fagforbundene kan det give anledning til skærmydsler og uenighed om fordeling af de ventede lønstigninger.

Foreningens perspektiv og råderum

Fra foreningens arbejdsgiverperspektiv vil fokus og overenskomstkrav, på tværs af alle overenskomst-områder på skolen, tage udgangspunkt i et ønske om forenkling og fleksibilitet. Som hovedregel ønsker foreningen størst mulig frihed til den enkelte skole i tilrettelæggelsen af arbejdstid mv., når skolen samtidig påtager sig en ansvarlig og ordentlig arbejdsgiverrolle med fokus på ordnede og tids-svarende forhold for ansatte.

Der er en stigende mangel på kvalificeret og ud-dannet personale. Dette gælder særligt pædago-ger og undervisere. Foreningen skal medvirke til, at medlemsskolerne er i stand til at rekruttere og fast-holde dygtige medarbejdere. Det gøres bl.a. ved at sikre gode og attraktive ansættelsesvilkår og rammer, som også har en grad af fleksibilitet, så der er mulighed for lokalt tilpassede rammer og forståelser.

Ved overenskomsterne for BUPL/FOA, 3F og HK forhandler foreningen i fællesskab med Aftaleen-heden (skoleforeningerne) direkte overfor de fag-lige organisationer. Her kan foreningen bære øns-ker og krav direkte ind i forhandlingsrummet. For undervisere, ledere og rektorer ved såvel grund-skoler som gymnasiale uddannelser er det MEDST, der varetager forhandlingerne på vegne af staten overfor Lærernes Centralorganisation, Akademi-kernes Centralorganisation m.fl. Foreningen er der- for på disse områder afhængig af at møde op-bakning hos MEDST.

Et af de områder, hvor foreningen må arbejde særligt hårdt for at skabe forstå-else, er i forhold til løn til grundskolele-dere.

Lederløn

Foreningen ønsker, at skolerne får mulighed for at give en fast og konkurrencedygtig løn, der kan til-trække og fastholde dygtige ledere. Det gælder på alle niveauer og ledelseslag på såvel grundsko-ler som gymnasier. Der er dog særlige udfordrin-ger med lønnen til skolelederne på de frie grund-skoler. Det er stadig svært at tilbyde en fast og påregnelig løn, der ikke er afhængig af

engangsvederlag og resultatlø, og som kan mat-che lønnen for skoleledere i folkeskolen.

Løn spiller en væsentlig rolle i at skabe attraktive vilkår for ledere på skolerne, og det er derfor vig-tigt, at bestyrelserne ved de enkelte skoler kan indgå varige lønaftaler, der sikrer rekruttering og fastholdelse af skoleledere uden behov for midler-tidige vederlagsaftaler. Samtidig er det vigtigt, at løndannelsen på frie grundskoler er ansvarsfuld og ordentlig. Staten, som giver tilskud, har en na-turlig interesse i og for-pligtelse til at hindre en uforsvarlig lønudvikling. Balancen mellem skoler-nes og statens interesser er en af årsagerne til, at lønproblematikken ikke er let at løse.

Det er som nævnt Med-arbejder- og Kompe-tencestyrelsen (MEDST), på vegne af staten, som forhandler og bærer overenskomsten for le-dere ved frie grundsko-ler overfor Lærernes Centralorganisation og Frie Skolers Ledere. Det er Styrelsen for Under-visning og Kvalitet (STUK), der fastsætter rammerne for de mid-lertidige vederlagsord-ninger og kan god-kende eventuelle di-spensationer til yderli-gere løn. Der er bety-delige udfordringer i relation til kompetence-fordelingen og snitfla-derne mellem MEDST og STUK. Dette vanskelig-gør også den frugtbare dialog på tværs af de statslige sektorer, som er nødvendig for at løse udfordringerne med le-derlø.

Lønssystem for øverste leder

Løn til øverste leder ved frie og private grund-skoler er opdelt i føl-gende løndele:

Fast løn benævnt som intervalløn.

Intervalløen er afhængigt af skolens elevtal. Denne løndel er aftalt gennem overenskom-sten.

Midlertidige løndele be-nævnt engangsveder-lag.

Disse kan udbetales som honorering for sær-lig indsats eller resul-tatløn.

Den midlertidige løndel (engangsvederlaget) er hjemlet af Styrelsen for Undervisning og Kvalitet og er derfor ikke en del af overenskomstgrund-laget.

Herudover kan der sø-ges dispensation til for-højet engangsvederlag hos Styrelsen for Under-visning og Kvalitet, hvis der ligger helt ekstraor-dinære forhold til grund herfor.

Foreningen har gennem en årrække gjort problem-stillingen til et centralt indsatsområde og har frem-sat helt konkrete forslag over for begge styrelser, som vil give en større fleksibilitet for lokale aftaler om varig løn til skolens øverste leder - forslag, som i det samlede regnskab ikke er udgiftsdrivende for staten. Foreningen har bl.a. foreslået, at de

løndele, der kan bindes i midlertidige vederlag m.m. overføres til den faste intervalløn og derved gøres permanente. Indtil videre har foreningens forslag ikke mødt opbakning. Selvom bl.a. MEDST lytter til foreningens ærinde, anerkendes problemstillingen og argumentationen ikke.

En af årsagerne til modstanden er, at MEDST og staten opfatter den frie og private skolesektor som succesfuld og uden særlige strukturelle udfordringer for nuværende. Dertil kommer, at det er vanskeligt at fremlægge konkrete eksempler fra skoler og områder, hvor rekruttering af øverste skoleleder ikke lykkes, og hvor der er vedvarende ubesatte stillinger. Foreningen oplever dog, at der refereres til løn i forbindelse med lederes fratræden.

En anden vanskelig faktor er, at staten og Medarbejder- og Kompetencestyrelsen ikke er optaget af løn til skoleledere på det frie og private skoleområde. Det frie og private grundskoleområde er en forholdsvis lille del af det samlede statslige overenskomstområde. MEDST er derimod fokuseret på

de lønproblematikker, der eksisterer på de store velfærdsområder. Medarbejder- og Kompetencestyrelsen er bekymret for at åbne op for lederlønsaftalerne på det frie og private skoleområde pga. den eventuelle afsmittende effekt, symbolværdi m.m., som dette kan have på sektorområder, som politisk vurderes at være mere berettigede. Foreningen fortsætter naturligvis dialogen med MEDST i forbindelse med overenskomstfornyelsen i 2024. Foreningen samarbejder også tæt med andre foreninger om udfordringen, især Frie Skolers Ledere, der repræsenterer arbejdstagersiden i forhandlingerne gennem LC.

God skole = gode arbejdsvilkår

Der kan ikke laves god skole, hvis der ikke er dygtige lærere, pædagoger, servicemedarbejdere, ledere osv. For at forblive en attraktiv arbejdsplads må der være ordnede og tidssvarende forhold for de ansatte og gode og attraktive ansættelsesvilkår. Dette er bl.a. bestyrelsernes ansvar. Danmarks Private Skoler spiller en rolle i at påvirke de rammer, skolerne kan agere indenfor. Dette sker direkte som overenskomstbærende arbejdsgiverpart over for BUPL/FOA, 3F og HK og indirekte ved at forsøge at få indflydelse på de øvrige ansættelsesområder, der er underlagt staten.

Kunstig intelligens giver eksistentiel sved på panden

De frie og private skolars succes bygger på en balance mellem tradition og fornyelse: Historien, traditionen, og det man ved virker – og skolernes evne til at udvikle sig med tiden: At være "skole til tiden" og "skolen til fremtiden". Det kræver både åbenhed og mod. I denne artikel sættes bl.a. fokus på de teknologiske fremskridt og deres betydning for skolen.

Der er masser af teknologi, der over en relativt kort årrække fundamentalt har forandret hele eller dele af brancher og liv. Lige fra tidligere tiders flintesmede, der i overgangen mellem stenalder og bronzealder fremstillede de smukkeste flinteknive, men måtte se sig overhalet af den nye støbeteknologi til bronzeredskaber - og til det nyere skifte fra mekaniske og elektroniske teknologier til digitale teknologier.

Et af de teknologiske gennembrud, der har haft størst indflydelse på skolen må være Gutenbergs udvikling og forfinelse af bogtrykketeknikken. "Moderne" trykkemetoder muliggjorde en hurtig og ensartet produktion af tekster og bøger. Viden kunne nemmere deles, og flere fik adgang til denne viden. Man kan hævde, at det samme skete med internettets udbredelse; større adgang til viden og videndeling.

Mange små og store teknologiske landvindinger har naturligvis påvirket skolen og undervisningen: Lomme-regneren i 1970'erne, PC'en og Elektronisk Tekstbehandling i 1980'erne, smartphones i 2000-tallet osv.

Teknologiske fremskridt og deres påvirkning af skolen er ikke noget nyt, men teknologiens betydning og indflydelse har ofte vist sig vanskelig at vurdere, når man står "midt i dens udbredelse".

Mange er i øjeblikket optaget af betydningen af kunstig intelligens (AI - Artificial Intelligence). Introduktionen af bl.a. ChatGPT har givet mange i skoleverdenen eksistentiel sved på panden.

"Virkelig intelligent"

Kunstig intelligens er ikke noget nyt. Man har studeret og arbejdet med det i - i hvert fald - 60 år. Målene for arbejdet ændrer sig hele tiden. Derfor er begrebet også så svært at definere. For få år

tilbage ville man ikke tro, at en computer ville kunne slå verdens bedste skakspiller, eller at telefonen ville kunne lave ansigtsgenkendelse i "real-time" eller lave telefonens ejer om til en 3D-figur. Nu er det "bare en sød ting", man kan gøre med sin telefon.

Det er en klar tendens, at når der sker en ny landvinding inden for AI, så anerkendes det ikke som "rigtig kunstig intelligens". Dette kaldes "AI-effekten" (The AI-effect). Så snart teknologien kan klare en ny opgave, som tidligere blev anset for umulig, siger folk: "Men det er jo ikke virkelig intelligent!".

Reaktionen kan måske også skyldes nogle af de lidt klichéfyldte forestillinger om kunstig intelligens, som man kan blive immun overfor. Prøv at "google" billeder af AI. Der synes at være to måder at illustrere kunstig intelligens; et lysende trådnæt formet som en hjerne - eller en robot med et hvidt ansigt, hvor en del af en hjerne er eksponeret. Og så er alt blå - som om alle illustrationer har lavet en fælles overenskomst: AI er blå!

På film fremstilles kunstig intelligens ofte som en menneskelignende karakter, der også agerer på niveau med et menneske.

Stadig langt til "Full AI"

Ideen om, at man kan lave en kunstig intelligens, der kan forstå, lære og handle på enhver intellektuel eller mental opgave, på niveau med et menneske, er stadig hypotetisk. Kunstig intelligens, der kan håndtere og lære mangeartede opgaver med stor kompleksitet kaldes "AGI" - "Artificial General Intelligence", "Strong AI" eller "Full AI". Størstedelen af arbejdet med udviklingen af kunstig intelligens handler dog om at udvikle "AI", der kan udføre bestemte opgaver, og som ofte kan udkonkurrere menneskers evner til denne specifikke opgaveløsning. Dette kaldes "Narrow AI". Det kan f.eks. være en kunstig intelligens, hvis opgave er at scanne masser af data og hjælpe med at diagnosticere hjertepatienter, men den samme kunstige intelligens kan ikke også løse opgaven at spille skak(!)

Den seneste generation af AI, f.eks. ChatGPT, er mere "generel", men det er stadig "Narrow AI". ChatGPT kan generere tekstvar ud fra direkte spørgsmål. ChatGPT tænker ikke. ChatGPT er ikke pro-aktiv. ChatGPT er ikke i stand til at argumentere fornuft eller lave uafhængig beslutningstagning. ChatGPT er måske et skridt på vejen, men der er stadig langt til "Full AI".

Disruption af skolen

'Skolen' synes særdeles modstandsdygtig og robust i forhold til den teknologiske udvikling og tidernes skiften. Skolen har eksisteret i 1.000 år og alligevel synes den at have gennemgået meget få forandringer: Skolen er en bygning på en fysisk lokalitet. Skolen "foregår" indenfor et fastlagt tidsrum. Eleverne undervises i hold, ofte kaldet "klasser" og ofte bestående af elever på samme alderstrin. Der er, som oftest, én udpeget ansvarlig for undervisningen, en lærer - og sådan kunne man fortsætte....

"Disruption" betyder som bekendt afbrydelse, forstyrrelse eller sammenbrud. Det bruges især om det fænomen, at brugen af ny teknologi ændrer markedssituationen markant og medfører, at de hidtidige produkter og virksomheder bliver overflødige på feltet. Skolen bliver ikke overflødig, men måske må skoleverdenen imødesee nødvendige forandringer.

Forbud er ikke en løsning

Med introduktionen af bl.a. ChatGPT har en umiddelbar panik spredt sig i skoleverdenen og reaktionen har i første omgang, mange steder, været et forbud. Det skyldes i høj grad, at det som elevernes undervises i, og bedømmes efter, bl.a. er evnen til at fremstille tekst, sproglige analyser, beskrivelser og perspektiverende sammenhænge og relationer imellem temaer og genrer. Eleverne belønnes for at kunne overskue et bredt stof og på den baggrund lave nedslag og danne ny tekst og kontekst med en høj grad af sproglig korrekthed og læsevenlig variation. Det er lige netop det, som bl.a. ChatGPT og, de i alle mulige andre sammenhænge accepterede, stave- og grammatikprogrammer kan løse forbilledligt. Forbud, forsvar og reguleringer, der skal søge at bevare det eksisterende, herunder de nuværende

Hvad kan ChatGPT?

"ChatGPT er en avanceret sprogmodel, der er trænet til at generere sammenhængende og relevante tekstudskrifter. Den kan hjælpe med en bred vifte af opgaver, herunder at besvare spørgsmål, skrive tekster, give råd, generere kode, oversætte sprog og meget mere."

Sådan lyder svaret, hvis man stiller spørgsmålet til ChatGPT.

skriftlige prøveformer, er midler i en kamp, der er dømt til at blive tabt. I bronzealderen insisterede producenterne af de nye metalredskaber vel næppe heller på, at deres "lærlinge" skulle arbejde med flintesten til "eksamen"?!

Hvad skal man kunne i en nær fremtid?

ChatGPTs indtog har sparket gang i en nødvendig debat om AI's eventuelle disruptive betydning for skole- og uddannelsesverdenen. En debat, der nok stikker dybere, end hvordan man undgår "snyd". De fleste erkender, at man må tilpasse sig den nye virkelighed, og at det er nødvendigt med en bredere diskussion af, hvordan der skal undervises, hvad man skal lære, og hvad man egentlig skal kunne i en nær fremtid.

ChatGPT og generativ kunstig intelligens varsler forandring for den traditionelle akademisk rettede skole og uddannelsessektor og ligeledes for en stor del af de uddannelser og erhverv, skolen forbereder eleverne til, f.eks. journalistik, jura, programmering, finans, billedskabelse, oversættelse af sprog, kundeservice m.v. De totale dommedagsprofetier om AI ér manet til jorden. Behovet for disse uddannelser og erhverv forsvinder ikke, men arbejdet og processerne omkring dem bliver forandret. Der er noget om snakken: "AI will not replace you, people using AI will".

En tung skude at vende

'Skolen' synes, som tidligere nævnt, i store træk at forblive den samme. Skolen har været god til at absorbere og integrere de teknologiske muligheder undervejs. Omvendt kan man også hævde, at skolen, når det kommer til forandring, er "en tung skude at vende". At elever skal lære teknologiernes muligheder og begrænsninger har længe været på dagsordenen. I 2021 sluttede en forsøgsordning med teknologiforståelse i folkeskolen. Politikerne har stadig ikke taget stilling til en eventuel varig implementering. Her er det måske værd at minde om, at de frie og private skoler langt hen ad vejen selv har mulighed for lokalt at nytænke eller gentænke undervisningstilbuddet. Skal en fri og privat skole være den første til at udbyde faget "Anvendt AI"?

Foreningen er en del af Alliancen for Digital Teknologiforståelse, hvor en lang række uddannelsesaktører er gået sammen med det formål at forsøge at præge den politiske debat og skabe konkrete forslag til, hvordan digital teknologi kan integreres i skole og uddannelse. Et foreløbigt resultat af dette arbejde er etableringen af et nationalt videncenter, hvor der netop skal arbejdes konkret med digital teknologiforståelse fra grundskole- til universitetsniveau.

Skolen til fremtiden

Også de nyeste digitale teknologier skal integreres i skolen (ikke "disintegrere" skolen). Digital teknologi er et sprog. "Digitalitet" kunne man måske kalde det? Det er, som andre sprog, også kultur, forståelsesrammer, kode (også bogstavelig talt) og en praksis. Man må som minimum prøve at forstå og forholde sig til det i konteksten af skolen.

De frie og private skolars succes bygger på en balance mellem tradition og fornyelse: At være "skole til tiden" og "skolen til fremtiden".

Medlemsskolerne i Danmarks Private Skoler har vedtaget et kodeks og givet 7 samfundsløfter. Med samfundsløftet "Skolen til fremtiden" lægges der op til, at medlemsskolerne skal etablere indsatser og aktiviteter, der er med til at udvikle skolen - og som dermed måske kan være med til at bidrage til udviklingen af skolen i Danmark. Skolen skal have fokus på, hvordan man bedst kan forberede og give eleverne kompetencer til det liv og arbejdsliv, de vil opleve i en nærtstående fremtid.

Få inspiration til arbejdet
med samfundsløftet

["Skolen til fremtiden"](#)

Et bredt sigte på uddannelser og job

Det er en del af den private skoletradition – en del af medlemsskolernes DNA - at have fokus på, at eleverne skal have de bedste muligheder her og nu og i deres fremtidige liv og arbejdsliv. I det ligger bl.a. et fokus på elevernes videre vej i uddannelsessystemet; på det kvalificerede uddannelses- og jobvalg. I denne artikel rettes opmærksomheden på, hvad der er skolens opgave og muligheder. Artiklen behandler desuden den aktuelle diskussion om 10. klasses fremtid.

De private realskoler, hvis historiske begyndelse regnes fra slutningen af 1700-tallet, blev oprettet med henblik på at give eleverne en undervisning, der sigtede på kvalifikationer til moderne erhverv. Det skete i et samfund med udvikling inden for handel – herunder international handel – og industriproduktion. Eleverne skulle derfor lære de såkaldte 'reale fag'; matematik, fysik, tegning (med geometri), naturhistorie og fremmedsprog (tysk havde 1. prioritet – men engelsk og fransk blev også tilbudt). Eleverne blev - udover de 'almindelige fag' som dansk, skrivning, regning, historie, religion og geografi - undervist i forhold som vare-

Vil du vide mere om den frie og private skoletradition?

[Læs her](#)

kundskab, fabriks- og manufakturvæsen og teknologiske emner. Det var altså en undervisning med sigte på et fremtidigt arbejde i handel og industri.

Den grundforståelse man i Danmark har af, hvilke fag, der skal undervises i, og hvad der er skolens opgave, stammer fra den frie og private skoletradition. Den moderne frie og private skoles opgave er først og fremmest at medvirke til at give eleverne en faglig ballast og gøre dem livsduelige og i stand til at foretage kvalificerede valg i livet, herunder i forbindelse med deres videre uddannelse. Skolens arbejde med emnet job og uddannelse og med vejledningen af de unge har ikke et snævert sigte mod bestemte uddannelser og erhverv. Der er en selvstændig pointe i, at eleverne præsenteres for de mange forskellige uddannelses- og jobmuligheder, der er.

Mere nuancering, mindre utryghed

Meget tyder på, at unge generelt savner et mere nuanceret blik på uddannelse og job. Børn og unge danner relativt tidligt et indtryk af, hvad der er interessante og attraktive job og uddannelser. Derfor kommer den fokuserede indsats i udskolingen for mange elever for sent, i hvert fald hvis den skal fastholde elevernes åbenhed i forhold til forskellige uddannelser og job.

Det opleves af mange unge som utrygt, når de skal vælge uddannelse. De føler sig uforberedte

samtidig med, at valget opleves som definitivt for deres fremtid. De har brug for at tale med personer, der kender uddannelsessystemet godt, brug for at forstå sammenhænge i uddannelsessystemet og betydningen af valg, omvalg og veje i arbejdslivet. Der er stærke indikationer på, at flere elever har behov for vejledning i uddannelses- og jobvalg end dem, der får det nu, men også på, at indholdet i denne vejledning bør tænkes mere bredt.

Stort politisk fokus

Mange unge er ikke i uddannelse og job. Der er samtidig, erkendt, for lav søgning til bl.a. erhvervsuddannelser, velfærdsuddannelser og til visse fag, som erhvervslivet efterspørger. Disse udfordringer, og løsninger på disse, har stort politisk fokus.

Den forrige regering nedsatte en reformkomité (Reformkommissionen), der i foråret 2023 offentliggjorde dens anbefalinger om ændringer på skole og uddannelsesområdet, bl.a. med henblik på at flere skal vælge erhvervsuddannelser. Reformkommissionen anbefalede bl.a., at 10. klasse afskaffes og erstattes af et toårigt uddannelsesforløb – kaldet en hpx – rettet mod efterfølgende erhvervsuddannelse, men med mulighed for at vælge hf. Foreningens udtalte holdning er, at den samlede foreslåede ordning vil indsnævre de unges valgmuligheder efter 9. klasse. Forskellige skoleformer udbyder 10. klasse. Der er mange forskelligartede måder at skruer forløbet sammen på. 10. klasse kan omfavne forskellige elevers behov for social, personlig og faglig udvikling i tilbud, der er målrettet overgangen til ungdomsuddannelserne – men ikke bestemte ungdomsuddannelser.

Hvad kan 10. klasse?

Der er stor diversitet i udbuddet af 10. klasse. De frie og private skoler har fokus på, hvad der skal til socialt, personligt og fagligt for at gennemføre en ungdomsuddannelse – uanset hvilken slags det er. Et væsentligt element i 10. klasses tilbuddene er at bygge videre på elevens faglige udgangspunkt. Der er en

anerkendelse af, at eleverne kan føle usikkerhed over egen faglighed. Mange unge, der vælger 10. klasse, har ofte et ønske om at forbedre sig fagligt, da de anser ungdomsuddannelserne for at forregå på et særligt svært fagligt niveau, som de gerne vil være rustet til.

På de frie og private skoler er det et mål, at alle elever skal blive så dygtige som muligt, uanset deres udgangspunkt, og uanset hvor de vil hen med deres liv.

Der er stort fokus på faglighed, men også på at sørge for, at eleverne får andet og mere med sig. Mange skoler oplever, at de, der søger 10. klasse, er engagerede, men ofte usikre på sig selv og deres formåen. For flere unge skaber det noget positivt i sig selv at starte i 10. klasse. De frie og private skoler har ofte stærke traditioner, som kan omslutte et ellers flagrende ungdomsliv. Der er så mange valg, som de unge bliver stillet over for, hvor de er overladt til sig selv og egne "synsninger". Skolen kan være et trygt og nært fællesskab, hvori man kan udvikle sig og samtidig dannes til de større fællesskaber.

På de frie og private skoler er der fokus på elevernes faglighed og dannelse, men det er forskelligt, hvordan dette fokus konkretiseres på den enkelte skole.

Ca. 60 af foreningens skoler har 10. klasse. I januar 2023 var der 'kick off' på et nyt foreningstilknyttet netværk for ledere, der arbejder med 10. klasse: '10. klasse til fremtiden'.

Udover gensidig inspiration og sparring til dagligdagen og målgruppen, ønsker netværket at understøtte 10. skoleår som den centrale brik, det er i mange unges uddannelsesforløb.

Bevar 10. klasse

Mange unge oplever en usikkerhed om de helt grundlæggende spørgsmål: Hvem er jeg? Hvad interesserer jeg mig for? Hvad er jeg god til? Mange unge oplever, at de har brug for mere tid til at blive klogere på de spørgsmål. Det har 10. klasserne rundt om i Danmark øje for. Det er kendetegnene for 10. klasser – uanset skoleform – at målet er at gøre eleverne klar til det næste skridt på uddannelsesrejsen.

Reformkommissionens anbefalingerne skal drøftes politisk, og der skal foretages lovændringer før anbefalingerne eventuelt kan gennemføres. Det har været meget svært at få specielt regeringspartierne til at udtale en holdning til anbefalingerne, dog udtrykker flere, at de vil forsvare

efterskolerne. Men 10. klasse er ikke bare efterskoler – det er så meget andet og mere.

Det er forståeligt, hvis der bl.a. på frie og private skoler med 10. klasser breder sig en utryghed: Kan der fortsat planlægges med dette klassetrin? For de unges skyld håber foreningen, at skolerne vil fortsætte det gode arbejde, til gavn for mange unge. Intet er politisk besluttet endnu. Foreningen vil på alle tænkelige måder – og sammen med andre aktører på skoleområdet – forsøge at påvirke politikerne med det formål, at 10. klasse bevares.

Hvor ligger problemet?

Vil en evt. gennemførelse af kommissionsanbefalingerne motivere flere til at søge erhvervsskolerne? Det er spørgsmålet. Hvis der skal ske strukturelle ændringer, fristes man til at spørge, om der ikke også skal tales om indretning og rammer for erhvervsuddannelserne? Måske er det også der, at en del af problemet ligger? Reformkommissionen har ingen anbefalinger om at omlægge erhvervsuddannelserne på trods af, at få søger dem, og at der er i omegnen af 50% elevfrafald.

Erhvervsuddannelserne skal være attraktive for de unge i sig selv. Det kræver, at de kan tilbyde en skoleform med tydelige rammer; en skole med et defineret undervisningsmiljø og ikke mindst et ungemiljø. De unge skal kunne se sig selv som en del af et socialt, attraktivt miljø blandt jævnaldrende. Heri er erhvervsuddannelserne bl.a. udfordret af selve naturen i strukturen i uddannelsesforløbene med praktikforløb og vekslende tilknytning til skolen.

Uddannelse giver samfundet værdi

De frie og private skoler har tradition for at være stærkt kundskabs- og erhvervsrettede i kombination med et fokus på dannelse og opdragelse. For samfundet er uddannelse et helt afgørende parameter. Uddannelse giver samfundet og den enkelte værdi. Alt for mange unge er hverken i uddannelse eller job, og der er for få, der søger uddannelser inden for de arbejdsfelter, hvor vi mangler kompetencer og arbejdskraft. Der arbejdes på politiske løsninger, men skolerne kan også tage sagen i egen hånd. Medlemskolerne i Danmarks

Private Skoler har givet 7 samfundsløfter. Som medlem af foreningen har skolerne forpligtet sig på at have eller iværksætte konkrete aktiviteter og indsatser inden for syv kernetemaer, der er til gavn for samfundet. Et af disse kernetemaer er "Elevernes videre vej i uddannelsessystemet". Samfundsløftet lyder:

"Vi har konkrete aktiviteter eller indsatser, der understøtter kvalificerede uddannelsesvalg og fremmer, at eleverne går videre i uddannelse".

Få inspiration til arbejdet med samfundsløftet

"Elevernes videre vej i uddannelsessystemet"

Fokus på elever med et vanskeligt udgangspunkt

Foreningens medlemsskoler fælles ambition er, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset deres udgangspunkt. Med "udgangspunkt" menes bl.a. elevernes sociale, socioøkonomiske baggrund og deres faglige, fysiske eller psykiske forudsætninger. I denne artikel kan man læse om forskellige indfaldsvinkler til skolernes arbejde; hvad man *skal* gøre, hvad man *kan* gøre, hvad der er vanskeligt – og ligefrem problematisk, og hvad der får det hele til at give mening.

Foreningens skoler fælles ambition er, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset deres udgangspunkt. Set fra foreningens perspektiv er ordet "alle" måske her nok det vigtigste. Foreningen arbejder for skoler, der, så vidt det er praktisk muligt, optager og rummer alle de forældre og elever, der er enige i skolens værdigrundlag, herunder elever fra alle sociale lag i samfundet. Foreningen arbejder for skoler, der rummer og tilpasser undervisningstilbuddet til alle elevgrupper, herunder elever med særlige behov.

Rummelighed og resultater

Den fælles ambition om, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset hvilket udgangspunkt den enkelte elev har for denne udvikling, har et nært slægtskab med ét af de 7 samfundsløfter - samfundsløftet "Skolens rummelighed og resultater". Det er det løfte, der indebærer, at medlemsskolerne har konkrete aktiviteter eller indsatser, der understøtter ansvarligt optag og positiv udvikling af alle elever, uanset deres faglige, fysiske eller psykiske udgangspunkt – med andre ord; det handler om 'elever med særlige behov'.

Få inspiration til arbejdet med samfundsløftet

["Skolens rummelighed og resultater"](#)

Der er noget, man skal

Det er skolens pligt, jf. loven, at give specialpædagogisk bistand til elever, der har brug for det og give supplerende undervisning eller anden faglig støtte til elever, der har brug for støtte. Skolen skal ikke alene give den undervisning og støtte, der er brug for, men også sikre, at der er sammenhæng mellem de mål, som skolen sætter for undervisningen, den undervisningspraksis skolen har og de resultater, som eleverne faktisk opnår gennem undervisningen. Der er altså noget, man "skal" som skole. Der er også meget, skolen selv kan vælge at

gøre med henblik at gøre en positiv forskel for elever med særlige behov.

Flere elever med særlige behov

Antallet af børn og unge, der har særlige behov, og som derfor kræver særlig støtte eller et differentieret undervisningstilbud er stigende, både i de offentlige og i de frie og private skoler. Faktisk stiger antallet af elever på de frie grundskoler, der udredes til at have et støtte- eller specialundervisningsbehov på mindst 9 klokke timer ugentlig med omkring 10% om året. Det er denne særligt støttekrævende elevgruppe, der kan søges tilskud til. Et tilskud er netop "et tilskud". Det giver derfor sig selv, at der er tale om en hjælp til skolen til at finansiere det fulde støtte og specialundervisningsbehov.

Elever, der har behov for støtte eller et differentieret undervisningstilbud i mindre end 9 klokke timer har også ret til at få den hjælp og støtte de har brug for, selv om det ikke udløser et tilskud.

Tilskudssystemet finansieres ved, at der hvert år afsnøres midler fra den samlede finanslovsbevilling til "specialområdet", hvilket medfører, at det generelle statstilskud - herunder tilskuddet til det, man kunne betegne som "normalområdet" - bliver beløbsmæssigt reduceret.

Det stigende antal særligt støttekrævende elever har medført, at skoleforeningerne over de seneste år har indstillet, at puljen til specialområdet forøges. Det gælder også for finansåret 2024, hvor skoleforeningerne har indstillet, at der afsnøres 5,5 procentpoint af statstilskuddets i alt 76 procent, svarende til i omegnen af 480 mio. kr. Dette viser, at de frie og private skoler samlet set ønsker at tage deres del af ansvaret for elever med særlige behov.

PPR-udfordringen

For at modtage tilskud til særligt støttekrævende elever skal eleverne udredes. Her er skolerne dybt afhængige af PPR (kommunernes Pædagogisk Psykologiske Rådgivning).

Det er et stort problem, at den hjælp, skolerne lovgivningsmæssigt har ret til, mange steder er mangelfuld, uden stabilitet og med meget lange ventetider. Det efterlader skolerne - og ikke mindst de børn og unge, der er omdrejningspunktet - i uholdbare situationer, hvor de måske ikke rettidigt modtager den hjælp, de har behov for.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har undersøgt samarbejdet mellem PPR og grundskoleområdet og har belyst udfordringerne. Stort set alle PPR-ledere angiver, at mangel på tid hos medarbejderne er en udfordring i deres kommune – altså at der er utilstrækkelige ressourcer ift. omfanget af opgaver, bl.a. fordi omfanget har været stærkt stigende gennem flere år. Derudover anses hyppig udskiftning af medarbejdere som en udfordring. Samtidig er det i mange kommuner vanskeligt at rekruttere psykologer.

Disse udfordringer hos PPR mærkes i høj grad på de frie og private skoler. I nogle kommuner oplever de frie og private skoler, at de bliver nedprioriteret i forhold til de offentlige skoler, hvilket direkte strider mod lovgivningen. De frie og private skoler har ret til samme PPR-betjening som de offentlige. Det skal foreningen og skolerne holde fast i – ikke mindst for børnene og de unges skyld.

Tiltag, der giver mening

Mange frie og private skoler er bevidste om, at elevers særlige behov skal opdages så tidligt som muligt, og at der skal reageres hurtigt. Mange af foreningens skoler har etableret forebyggende eller afhjælpende foranstaltninger. Skolerne er opmærksomme på, at de skal have de relevante kompetencer, hvorfor det bl.a. er vigtigt at efter- og videreuddanne medarbejderne, så de kan understøtte og udvikle forskellige elevgrupper med forskellige behov. Der er ingen tvivl om, at det medvirker til, at færre børn og unge senere får brug for massiv støtte.

De forebyggende og afhjælpende tiltag viser også, at medlemsskolerne tager samfundsløftet om 'skolens rummelig og resultater' alvorligt ved at have konkrete aktiviteter eller indsatser, der understøtter ansvarligt optag og positiv udvikling af alle elever, uanset deres faglige, fysiske eller psykiske udgangspunkt.

Skolens mangfoldighed

Den fælles ambition om, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset hvilket udgangspunkt den enkelte elev har for denne udvikling, har også et nært slægtskab med et andet af de 7 samfundsløfter: "Vi har konkrete aktiviteter eller indsatser, der understøtter optag og udvikling af alle børn og unge, uanset social baggrund."

Samfundsløftet "Skolens mangfoldighed" handler helt overordnet om, at medlemsskolernes undervisningstilbud principielt skal være for alle dem, som ønsker at tilslutte sig skoletilbuddet, herunder naturligvis skolens formål og værdigrundlag. Konkret handler det om skolerens fokus på, at elevers sociale eller socioøkonomiske vilkår og baggrunde ikke må være en hindring for at gå på skolen.

Få inspiration til arbejdet med samfundsløftet

["Skolens mangfoldighed"](#)

At udjævne forskelle og mindske barrierer

Når skolens socioøkonomiske elevgrundlag skal beskrives, indgår faktorer på individniveau som f.eks. køn, etnisk oprindelse og forældrenes uddannelse og indkomst.

Analyser viser, at de frie og private skolars elevsammensætning overordnet afspejler det lokalsamfund, de er beliggende i. Skolerne kan og bør alligevel arbejde med at udjævne de socioøkonomiske forskelle, der kan identificeres lokalt ved at fremme en mangfoldig skole med elever fra forskellige etniciteter, kulturer og sociale baggrunde. Der kan f.eks. arbejdes med et fleksibelt ventelistesystem, hvor der er taget hensyn til eller gjort plads til socialt udsatte elever. Der kan også arbejdes med at mindske barrierer som bl.a. opskrivningsgebyrer og forældrebetalingens størrelse. Der kan tilbydes deciderede fripladser eller iværksættes støtteordninger til familier, der har det svært, f.eks. hvis der opstår udfordringer med at finde de sidste kroner til en skolecomputer eller en lejr tur. Hvis det alt sammen skal give mening, skal skolen naturligvis være synlig med, at den har disse initiativer – de skal kommunikeres.

Fokus på meget udsatte elevgrupper

En andel af foreningens medlemsskoler er sociale kostskoler med særligt fokus på udsatte børn og unge. På kostskolerne bor eleverne, fordi de ikke kan bo hjemme og passe deres skolegang – f.eks. på grund af forældrenes situation eller personlige

vanskeligheder. På kostskolerne oplever børn og unge at få en frisk start.

Læs om undersøgelsen:

[Anbragte børn på kostskoler](#)

Folketinget vedtog i foråret en lov, der har fået titlen "Børnene først". Arbejdet med loven blev indledt under den forrige regering og med tidligere Børne- og Undervisningsminister Pernille Rosenkrantz Theil som en af drivkræfterne. Det oprindelige lovforslag indeholdt initiativer, hvor nogle må betegnes som direkte ødelæggende for de sociale kostskoler. En større indsats fra foreningen og de sociale kostskoler var medårsag til, at disse initiativer ikke vandt bred politisk opbakning. Der blev i stedet nedsat en arbejdsgruppe, der skal komme med anbefalinger til den nuværende minister om de sociale kostskoler, herunder bl.a. om målgrupper, visitation og kompetencer. Foreningen deltager i denne arbejdsgruppe. Det er godt, for det har vist sig, at drøftelserne også omhandler områder, der kan få indvirkning på de øvrige frie og private skoler.

Foreningen finder det beklageligt, at der skal sættes så stort fokus på forandring af en skoleform, der dokumenteret gør det godt.

De sociale kostskoler kan med deres indsatser og aktiviteter målrettet udsatte elevgrupper være en

kilde til inspiration for andre skoler, selv om ideerne skal overføres til en anderledes kontekst og en mindre skala.

Indsatsen giver mening

Ambitionen opfyldes. Indsatsen giver mening. Undersøgelser, der beskæftiger sig med, i hvilket omfang de frie og private skoler medvirker til at sikre, at børn og unge fra alle samfundslag har gode forudsætninger for at fortsætte i uddannelse og beskæftigelse efter endt grundskole, viser bl.a., at foreningens medlemskoler i højere grad medvirker til at øge den opadgående sociale mobilitet hos de *mindst* ressourcestærke elever.

Læs om undersøgelsen:

[Elever fra private grundskolers videre vej i uddannelse og beskæftigelse.](#)

Den fælles ambition er, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset deres udgangspunkt - herunder deres sociale, socioøkonomiske baggrund og deres faglige, fysiske eller psykiske forudsætninger. Samfundsløfterne "Skolens rummelighed og resultater" og "Skolens mangfoldighed" aktiveres, når foreningens medlemsskoler har aktiviteter og indsatser, der gør en forskel for børn og unge, der af forskellige årsager har et vanskeligt udgangspunkt.

Trivselsdagsordenen | Fællesskabets betydning

Den er ikke til at komme uden om; samtalen om børn og unges mentale sundhed, samtalen om "trivsel" og "mistrivsel". Den er skolerne og foreningen også en del af. I denne artikel sættes særligt fokus på fællesskabets betydning og på skolens værdier i dens rolle som forebyggende instans.

Sundhedsstyrelsen definerer mental sundhed som "en tilstand af velbefindende, hvor individet kan udfolde sine evner, håndtere dagligdags udfordringer og stress og indgå i fællesskaber". Man fristes til at spørge, HVOR "glad" man skal være for at være mentalt sund? Eller omvendt - HVOR "nedtrykt" man skal føle sig for at være mentalt usund? Disse spørgsmål er en del af en større diskussion om grænsedragningerne i den samtale, der ikke er til at komme uden om i disse år, samtalen om børn og unges "trivsel" og "mistrivsel". En samtale de frie og private skoler naturligvis er en del af.

Er "fællesskab" lig med trivsel?

Sundhedsstyrelsens definition kobler det at befinde sig i "en tilstand af velbefindende" med det at "indgå i fællesskaber". De færreste sætter spørgsmålstegn ved sammenhængen mellem det at indgå i fællesskaber og det at trives - eller modsat sammenhængen mellem mangel på fællesskaber og mistrivsel. Men er fællesskabet i sig selv altid for det gode?

"Fællesskab" er ikke en universalløsning

Center for Ungdomsforskning belyser i en nyere publikation; "Fællesskaber i ungdomslivet" (2023), unges forhold til fællesskaber. Her beskrives blandt andet en række positioner, som kan være svære i et fællesskab. Det kan f.eks. være en usynlig position, hvor man oplever, at man er ligegyldig. Det kan også være en dyrekøbt position, hvor man hele tiden betaler overpris for at være med. Pointen er, at fællesskaber ikke i sig selv er en universalløsning på mistrivsel. Der skal hele tiden arbejdes med fællesskaberne, for at de bliver opbyggende frem for nedbrydende. Konklusionen er blandt andet, at det er vigtigt, at voksne tør blande sig. Der er brug for, at de voksne hjælper med at sætte rammer og lave spilleregler i de unges fællesskaber.

Fællesskabet er energikrævende

En analyse blandt børn og unge i 5. – 8. klasse, lavet af Børns Vilkår (2022), viser, at børns psykiske trivsel falder op gennem skolealderen, særligt blandt piger. I 8. klasse er det næsten hver tredje pige og hver ottende dreng, der har lav 'livs-tilfredshed'. Hvad ligger bag? Ifølge de adspurgte børn og unge selv, oplever de, at fællesskabet er et individuelt ansvar; at det er deres egen skyld,

hvis de ikke passer ind. De fortæller, at det kan være hårdt at leve op til forventningerne, fordi det ofte kræver, at de ændrer på sig selv. De spiller roller og har svært ved at slippe af i fællesskabet. Der er mange krav og forventninger om personlighed, udseende, præstationer og interesser inden for fællesskabet. Det er energikrævende og kan være ensomt.

Hvilke værdier bærer fællesskabet?

"Fællesskab" er en værdi, der tillægges stor betydning på de fleste frie og private skoler: Fællesskaberne i skolen og fællesskabet om det, der er skolen. Trivslen er afhængig af, hvilke værdier og hvilken kultur, der er indeholdt i fællesskabet.

Vi ved, fra foreningens tidligere undersøgelser, at frie og private skoler, der på mange parametre klarer sig godt, har det tilfælles, at skolens rammer er tydelige, og at skolens værdier er levende i hverdagen for elever, medarbejdere og forældre.

Værdierne bruges som grundlag for og argumentation for beslutninger og prioriteringer. Værdierne muliggør, at forventninger bliver afstemt. De samme frie og private skoler har den opfattelse tilfælles, at trivsel og tryghed ikke er givet, men noget, der skabes. Med afsæt i værdierne iværksættes konkrete initiativer med fokus på individet i skolen og fællesskabet i skolen.

For mange frie og private skoler vil det være meningsfyldt at koble arbejdet med trivsel i skolens fællesskaber til skolens værdigrundlag, sådan at der skabes en tydelig sammenhæng.

At tage udgangspunkt i skolens værdisæt er stort set altid en vej frem, men hvis det skal løse "noget rigtig", kræver det ofte en oversættelse af nogle ret overordnede værdibegreber. Disse værdibegreber kunne eksempelvis være "Tolerance", "Omsorg", "Mod" eller "Respekt" - men hvad betyder disse værdibegreber i den levede skolehverdag og i skolens arbejde med fællesskaber og trivsel? Betyder det, at 'tolerancen' skal give plads og veltilpashed i fællesskabet, uanset rolle, evner, udseende, alder, køn osv.? Betyder det, at 'omsorg'

skal skabe empati og blik for hinanden, men uden at besidde? Betyder det, at 'mod' skal skabe individer, der tør gå mod strømmen og tør at sige fra og til – på en ordentlig måde? Betyder det, at 'respekten' skal lære alle at se muligheder i forskellighed frem for begrænsninger? Eller hvad? Det er op til skolen at oversætte fra det abstrakte til det konkrete - og til det situationsbestemte.

Mere fokus på dynamikkerne i fællesskabet

Trivslen sikres ikke, fordi man er en del af et fællesskab. Trivslen er afhængig af dynamikkerne i fællesskabet. Der bør måske derfor sættes mere fokus på fællesskaberne, også når skolerne skal drøfte forebyggelse af såkaldt 'mistrivsel'? Mange finder det vanskeligt. Forståelsen af betydningen af fællesskabets dynamikker er ofte svær at udleve i skolens praksis. Det kan skyldes indgroede reaktionsmønstre, eller at skolens aktører ikke har tilstrækkelig viden om disse dynamikker. Mange skoler tyer til løsninger på individniveau. En kendt udfordring er, når forældre til et barn, der føler sig krænket eller mobbet, forventer, at skolen finder "den skyldige" og "straffer" vedkommende. At mobning eller marginalisering af grupper eller individer kan følge en klasse, selv om de enkelte børn og unge, der var en del af mobbeproblematikken, flytter, viser, at det er vigtigt at fokusere på dynamikkerne i fællesskabet i klassen – og i fællesskabet på skolen.

Medlemsskolerne gør noget ved det

"Man har som voksen lyst til at gå ind og gøre noget, men hvad er det, man skal gøre?". Sådan afsluttes den foromtalte publikation "Fællesskaber i ungdomslivet" (Center for Ungdomsforskning). Der gives ikke, i publikationen, et enkelt svar på det spørgsmål, men en række generelle opmærksomhedspunkter, der kan give stof til eftertanke (her frit gengivet):

Man må prøve at slippe opfattelsen af, at fællesskaber i sig selv er en universalløsning for at skabe trivsel. Fællesskaber kan også virke nedbrydende.

Man skal tage ansvar for unges sociale trivsel og holde øje med og række ud efter børn og unge, der befinder sig i svære positioner eller i periferien af fællesskaberne, men arbejdet med det enkelte individ kan ikke stå alene. Man hjælper også det enkelte individ ved at blande sig i rammesætningen af de fællesskaber, de indgår i eller er på kanten af.

Man bør blande sig i unges fællesskaber i institutionelle og organiserede sammenhænge og bidrage til at rammesætte dem. De unge kan sagtens selv lave fællesskaber, men er det alene op til dem, risikerer de at forstærke eksisterende hierarkier og værdier. Man kan med fordel arbejde med at styrke rummeligheden, mangfoldigheden og bredden i fællesskaberne. Man kan have særligt fokus på facilitering af grupper og rammer i forhold til værdierne omkring det sociale liv. Man kan f.eks. hjælpe med at gøre op med snævre kriterier for, hvad der anses for populært og tillægges værdi.

Skolen som forebyggende instans

Den er ikke til at komme uden om; samtalen om børn og unges "trivsel" og "mistrivsel". Som ansvarlige frie og private skoler handler det dog ikke bare om at tage del i samtalen. Det handler også om at gøre noget ved det. Medlemsskolerne i Danmarks Private Skoler har givet 7 samfundsløfter. Det er en del af et fælles vedtaget kodeks for samfundsansvar. Et af disse samfundsløfter handler om "Skolen som forebyggende instans". Her lægges der bl.a. op til, at skolerne arbejder på at fremme trivsel hos skolens aktører, og at skolen forebygger uhensigtsmæssig kultur og adfærd gennem konkrete indsatser og aktiviteter.

Få inspiration til arbejdet med samfundsløftet

["Skolen som forebyggende instans"](#)

Rettigheder | En værdi, et ansvar og en pligt

Hvorfor skal skolen beskæftige sig med rettigheder? Der er flere gode argumenter. Nogle argumenter taler ind i en værdimæssig kontekst. Andre taler ind i konteksten af lov- og regeloverholdelse – specifikt i 'Frihed og folkestyrekravet'. Her udfoldes nogle af argumenterne.

Set fra et værdimæssigt synspunkt er rettigheder naturligvis ikke bare noget, som frie og private skoler har fokus på af pligt. Det er noget, skolerne har fokus på, fordi det harmonerer med fælles værdier om samfundsansvar – og fordi de grundlæggende rettigheder indebærer den frihed, der er grundlaget for de frie og private skolars eksistens og skoletradition. Medlemsskolerne i foreningen har forpligtet sig på "Kodeks – de 7 samfundsløfter" – på at iværksætte konkrete aktiviteter og indsatser inden for syv kernetemaer, der er til gavn for samfundet. Et af disse kernetemaer er netop "rettigheder og konventioner".

Indfaldsvinkler til arbejdet med rettigheder

Samfundet er knyttet sammen af en lang række rettigheder, f.eks. frihedsrettigheder, menneskerettigheder, politiske rettigheder, sociale rettigheder, arbejdsmarkedsrettigheder osv. De faste holdpunkter, når skolen sætter fokus på "rettigheder og konventioner", er - i hvert fald - de grundlæggende rettigheder, som borgere har i Danmark som følge af Danmarks grundlov. Det er også Menneskerettighedskonventionen samt de FN-konventioner om menneskerettigheder, som Danmark har ratificeret, f.eks. konventionen om barnets rettigheder.

Der er to indfaldsvinkler for skolen, når den sætter fokus på rettigheder og konventioner:

- 1) Skolen skaber *viden og indsigt* i rettigheder og konventioner blandt skolens aktører.
- 2) Skolen *fremmer og efterlever* rettigheder og konventioner i skolens kultur, i skolens processer og i skolens strukturer.

De to indfaldsvinkler har en stor grad af gensidig afhængighed: Hvordan bliver rettighederne en del af skolens indre liv, hvis ingen kender rettighederne?

På skolen kan man vælge jævnlige at tage dialogen i relation til rettighedstemaet på et overordnet niveau, men skolen kan også vælge at sætte fokus

på konkrete rettighedstemaer. Skolen kan f.eks. sætte lys på temaer som ligestilling eller børns rettigheder. Ved at sætte fokus på konkrete rettighedstemaer, kan det måske pludseligt synes indlysende, hvilke konkrete indsatser eller aktiviteter skolen skal iværksætte i relation til samfundsløftet: Skolens fokus på rettigheder og konventioner.

Rettigheder i konteksten af skolens lov- og regeloverholdelse

'Værdier' er et argument for den frie og private skoles fokus på rettigheder. Et andet argument taler ind i konteksten af skolens lov- og regeloverholdelse. Den frie og private grundskole og gymnasiale uddannelses forpligtelser i relation til de grundlæggende rettigheder rammesættes i lovgivningen i det, der i daglig tale kaldes "Frihed og folkestyrekravet". Foreningen ser i relation til dette krav et øget fokus på, om skolerne fremmer og efterlever rettigheder - især børn og unges rettigheder. Det øgede fokus afspejles i lovfortolkning og i tilsynssager. Det har ganske betydelige konsekvenser for skolerne.

Frihed og folkestyrekravets udvikling

Frihed og folkestyrekravet har fyldt utroligt meget og har haft stor betydning for de frie og private grundskoler og gymnasier siden begyndelsen af 2000-tallet, især i tilsynssammenhæng.

Udviklingen i selve paragraffens ordlyd kan ses i sammenhæng med nogle definerende begivenheder:

Den 11. september 2001 fandt der, som det er de fleste bekendt, et terrorangreb sted på USA. Et angreb, der bidrog til mange ting, herunder vel nok et kraftigt, nyt fokus på et "dem og os" med afsæt i bl.a. religion og ophav. Et år efter terrorangrebet havde de danske lovgivere sikret, at 'Frihed og

folkestyrekravet' blev en del af Lov om friskoler og private grundskoler. Dengang lød det:

"Skolerne skal forberede eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre."

I 2005 eskalerede den såkaldte "Karikatur-krise". En debat om forholdet mellem ytringsfrihed og hensynet til en minoritets religionsudøvelse udviklede sig til en større udenrigspolitisk krise for Danmark. I nærværende sommer 2023 har en lignende krise i øvrigt udspillet sig: "Korankrisen".

I 2005 blev 'Frihed og folkestyrekravet' udvidet, så det nu lød:

"Skolerne skal efter deres formål og i hele deres virke forberede eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre samt udvikle og styrke elevernes kendskab til og respekt for grundlæggende friheds- og menneskerettigheder, herunder ligestilling mellem kønnene."

Det nye var altså, at skolerne ikke bare skulle forberede eleverne til at leve i et samfund med frihed og folkestyre, men at skolerne nu i hele deres virke skulle udvikle, styrke, give kendskab til og have respekt for frihed og folkestyre, friheds- og menneskerettigheder og ligestilling mellem kønnene.

I 2016 satte en TV2-dokumentar, "Moskeerne bag sløret", gang i den politiske debat. Dokumentaren undersøgte, om en række danske moskeer modvirkede eller medvirkede til integrationen i Danmark. Man igangsatte på den baggrund de såkaldte 'Imamforhandlinger' i Kirkeministeriet under Bertel Haarder. En af de delaftaler, der blev lavet, vedrørte de frie grundskoler. En samlet politisk aftale: "Styrkelse af kvaliteten på de frie skoler" medførte en lang række tiltag og ændringer for de frie grundskoler: Tilsyn med donationer blev bl.a. en del af de tilsynsførendes tilsyn; temaet 'Frihed og folkestyre' blev gjort til et helt modul på uddannelsen til certificeret tilsynsførende - og "Elevernes demokratiske dannelse", som begreb, blev indsat i frihed og folkestyreparagraffen, så kravet herefter lød:

"Skolerne skal efter deres formål og i hele deres virke forberede eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre samt udvikle og styrke elevernes demokratiske dannelse og deres kendskab til og respekt for grundlæggende friheds- og

menneskerettigheder, herunder ligestilling mellem kønnene."

Frihed og folkestyrekravet blev med ovenstående ordlyd en del af Lov om private gymnasier i 2019.

Bevægelse i fortolkningen af kravet

Der er ikke sket ændringer i selve formuleringen af frihed og folkestyrekravet siden 2016. Der er sket en række ændringer i de frie og private skolars rammevilkår, der direkte eller indirekte er relateret til frihed og folkestyrekravet – også nogle ret principielle ændringer; ikke mindst de skærpede krav til dokumentation ifm. oprettelse af en fri og privat skole, en decideret godkendelsesordning, der bl.a. indebærer, at initiativkredsens medlemmer skal udfylde en erklæring om frihed og folkestyrekravet og uafhængighedskravet.

Der er også sket en del i forhold til fortolkningen af frihed og folkestyrekravet. Der er ingen tvivl om, at kravet bevæger sig i takt med de politiske vinde, der blæser.

Siden omkring 2019 har der kunnet identificeres en ny bevægelse i det som frihed og folkestyrekravet benyttes til og handler om.

Hvor det er synligt for enhver, at frihed og folkestyrekravet i begyndelsen mest handlede om at regulere skoler med et bestemt religiøst værdisæt, er det i stigende grad også kommet til at handle om børn og unges rettigheder. Frihed og folkestyrekravet er bl.a. blevet brugt til at løfte spørgsmål om børns mulighed for at give deres synspunkter til kende i sager, der har større betydning for deres liv, specifikt i de forhold, hvor skolerne afbryder samarbejdet med elever og forældre. Barnets krav på inddragelse i forbindelse udskrivningsprocesser er yderligere blevet skærpet med indførelse af § 4a i Lov om friskoler og private grundskoler, hvor elevens rettigheder er direkte fastsat, nedfældet og konkretiseret.

Frihed og folkestyrekravet bruges også til at løfte spørgsmål om frie og private skolars efterlevelse af pligten til at underrette myndighederne ved mistanke om børn og unges mistrivsel. I slutningen af 2020 blev det de facto besluttet, at de forældrevalgte tilsynsførende på de frie grundskoler - i

relation til frihed og folkestyrekravet - skulle føre tilsyn med skolens praksis vedr. underretninger. Styrelsen for Undervisning og Kvalitet indsatte nogle nye spørgsmål i den tilsynsførendes tilsynserklæring. Den tilsynsførende skal i dag undersøge og svare på, om skolen en har praksis, der understøtter, at de ansatte efterlever deres skærpede underretningspligt, f.eks. ved at have beskrevne procedurer (hvilket - i parentes bemærket - ikke er et krav). Den tilsynsførende skal tillige undersøge om skolen sikrer, at de ansatte ved, at den skærpede underretningspligt er personlig.

Frihed og folkestyrekravet bruges også til at løfte spørgsmål om skolernes pligt til at forebygge og beskytte børn og unge mod alle former for mishandling, krænkelse og diskrimination og til at afhjælpe deres virkninger, når de er sket. Denne vinkel på kravet har fyldt meget i en række omfangsrige enkeltsagstilsyn ved skoler.

Kan kravet indeholde hvad som helst?

Man fristes til at spørge:

"Kan frihed og folkestyrekravet da indeholde hvad som helst?"

Bestemt nej! (det må foreningen og skolerne insistere på), men faktum er, at kravet griber ind i mange af de essentielle dele, der udgør "skolens virke".

Skolen forstås i konteksten af frihed og folkestyrekravet som "alt", hvad der udgør skolen: Skolen "er" dens aktører (eleverne, forældrene, medarbejderne, ledelsen, bestyrelsen), og skolen er dens bevidste og ubevidste handlinger. Skolen er det, den foretager sig (eller ikke foretager sig). Skolen er også det, den "er" på et mere abstrakt niveau; dens værdier, dens grundlæggende antagelser og kultur. I vurderingen af om skolen lever op til frihed og folkestyrekravet ses der f.eks. ikke kun på skolens direkte, strukturelle påvirkning af eleverne, men også på den indirekte, kulturelle påvirkning af eleverne.

At sige at en skole ikke overholder frihed og folkestyrekravet må dog som minimum kunne underbygges ved, at den "brøde", som skolen (eller nogen i skolen) har gjort sig skyldig i, kan relateres til ét af de fire kernepunkter i frihed og folkestyrekravet, altså at skolen i sit "virke" har undladt eller forsømt at forberede, udvikle, styrke, give kendskab til og have respekt for:

1. Et samfund som det danske med frihed og folkestyre
2. Elevernes demokratiske dannelse
3. Grundlæggende friheds- og menneskerettigheder

4. Ligestilling, herunder ligestilling mellem kønnene

Skolens manglende overholdelse af frihed og folkestyrekravet må desuden kunne underbygges af alvorligheden eller udbredelsen - og dermed konsekvensen - af den forsømmelse eller udeladelse som skolen har gjort sig skyldig i. Slutteligt må skolens manglende overholdelse af frihed og folkestyrekravet også ses i lyset af skolens handlekraft i forhold til at afhjælpe eller stoppe forsømmelsen

eller udeladelsen - har skolen "stoppet ulykken" og lavet forebyggende tiltag for, at det ikke sker igen?

Skolens ledelse og bestyrelse har et særligt ansvar for ikke at ignorere det, der potentielt kan udgøre "en fare". Ledelsen og bestyrelsen må handle.

Pejlemærker for arbejdet med rettigheder

Frihed og folkestyrekravet og dets indbyggende kernepunkter kan også bruges som en form for pejlemærker for skolens arbejde med rettigheder. Faktum er, under alle omstændigheder, at skolens indsatser og aktiviteter for at understøtte de grundlæggende rettigheder, alle må anses som en del af skolens opfyldelse af frihed og folkestyrekravet.

For at skolen lever op til frihed og folkestyrekravet, skal skolen ikke alene give viden og fremme en række ting, skolen skal også "leve" efter (efterleve) en række ting:

- ✓ Skolen skal give viden om demokrati og folkestyre, skolen skal fremme demokrati og folkestyre, og skolens aktører skal leve demokratisk og opføre sig demokratisk.
- ✓ Skolen skal sørge for, at eleverne bliver demokratisk dannede.
- ✓ Skolen skal give viden om friheds- og menneskerettigheder, skolen skal fremme friheds- og menneskerettigheder, og skolens aktører skal efterleve de grundlæggende friheds- og menneskerettigheder.
- ✓ Skolen skal give viden om ligestilling, skolen skal fremme ligestilling, og skolens aktører skal leve ligestillede. Det betyder også, at der ikke må diskrimineres, krænkelse eller forulempes, fordi man - eller nogen - tilhører en bestemt gruppe.

Pligt og værdi

I lovfortolkning og i tilsynssager ser vi et øget fokus på, om skolerne fremmer og efterlever rettigheder.

Frihed og folkestyrekravets kernepunkter repræsenterer skolens forpligtelser, men kan også ses som pejlemærker og en form for inspiration. Man bør, i princippet, kunne aflæse skolens fokus på rettigheder og konventioner i både adfærd, aktiviteter, strategier og politikker på skolen. I skolens strukturer, processer og kultur. I det formelle og det uformelle. De grundlæggende rettigheder og konventioner er ikke bare noget, som frie og private skoler har fokus på af pligt. Det er noget, skolerne har fokus på, fordi det harmonerer med værdierne.

Samfundsansvar er en fællesværdi. De 7 samfundsløfter, som medlemsskolerne i Danmarks Private Skoler har givet hinanden håndslag på, fordrer, at skolerne arbejder med tematikker, der gavner samfundet som helhed. Med samfundsløftet "Skolens fokus på rettigheder og konventioner" lægges der bl.a. op til, at skolerne arbejder med at give viden om og fremme rettigheder og konventioner i skolens virke, blandt skolens aktører – og i det samfund, som skolen er en del af.

Få inspiration til arbejdet med samfundsløftet

"Skolens fokus på rettigheder og konventioner"

Kodeks | Vi vil altid gøre det endnu bedre

Medlemsskolerne i Danmarks Private Skoler har givet 7 samfundsløfter. Det er en del af et fælles vedtaget kodeks for samfundsansvar. Som medlemmer af foreningen har skolerne forpligtet sig på at have eller iværksætte konkrete aktiviteter og indsatser inden for syv kernetemaer, der er til gavn for samfundet. Hvordan går det så med det?

Når foreningens årsmøde afholdes i oktober, er det tre år siden, at medlemsskolerne i foreningen Danmarks Private Skoler – grundskoler og gymnasier gav hinanden håndslag på at leve op til et kodeks for samfundsansvar og indfri 7 samfundsløfter: 'Kodeks – de 7 samfundsløfter'.

Læs mere her:

[Hvad er Kodeks – de 7 samfundsløfter?](#)

'Kodeks – de 7 samfundsløfter' er et løfte den enkelte skole har givet til det fællesskab skolen er en del af som skoleform og i foreningen 'Danmarks Private Skoler': "Vi tager samfundsansvar, og vi vil, ligesom i alle andre henseender, altid bestræbe os på at gøre det endnu bedre!"

Forskellige skoler – fælles ansvar

I det kodeks, medlemsskolerne har vedtaget, ligger først og fremmest en anerkendelse af, at skolerne er forskellige skoler med forskellige værdigrundlag. Derfor er det en indbygget forudsætning, at hver skole tager stilling til, hvordan fællessværdien samfundsansvar gøres til en levende værdi på netop dén skole.

Med 'Kodeks – de 7 samfundsløfter' er det også givet, at samfundsansvar ikke bare er noget, foreningen og skolerne taler og skriver om. Det er noget, der vises med handling ved at iværksætte indsatser eller aktiviteter.

De 7
samfundsløfter

Medlemsskolerne kan lave enkeltstående aktiviteter, der relaterer sig til et af de 7 samfundsløfter, og som enten er til gavn for individet i skolen, fællesskabet i skolen – eller til gavn for nogen eller noget i det samfund og den omverden, som skolen er en del af. Medlemsskolerne kan også iværksætte en indsats. Med en indsats arbejder skolen målrettet med at styrke et bestemt område eller løse en bestemt udfordring relateret til et af de 7 samfundsløfter. Dette sker gennem en række aktiviteter over en periode – eller indtil en bestemt målsætning er opfyldt.

Hvordan går det så?

Foreningen har iværksat flere tiltag for dels at understøtte og inspirere skolerne i deres arbejde, dels at være orienteret om, hvordan det går med arbejdet med 'Kodeks – de 7 samfundsløfter' ude på skolerne. Foreningen har bl.a. hen over det seneste år prioriteret at komme i dialog med skolerne øverste ledere, som har en nøglerolle. Dette sker ved fysiske, regionale dialogmøder med fire-fem ledere ad gangen. Lederne har udtrykt glæde ved møderne, der bl.a. har givet mulighed for gensidig inspiration.

Møderne har bekræftet foreningen i, at projektet, ude på skolerne, betragtes som meningsfyldt, og at der er sat gang i mange indsatser og aktiviteter. Møderne bekræfter også, at det er meget forskelligt, hvor langt skolerne er med arbejdet.

Foreningen iværksætter her i efteråret, for anden gang siden 'Kodeks – de 7 samfundsløfter' blev vedtaget, en medlemsundersøgelse. Foreningen er bl.a. optaget af hvilke typer af aktiviteter og indsatser den enkelte medlemsskole har iværksat. Foreningen håber derfor meget på skolernes velvilje til at besvare undersøgelsesspørgsmålene. Det er jo netop op til den enkelte medlemsskole at fortolke og sætte handling bag hvert af de 7 samfundsløfter.

Der er heldigvis allerede god mulighed for at lade sig inspirere. Undersiden "Samfundsansvar" på foreningens hjemmeside har i løbet af året gennemgået en "make-over". Her kan medlemsskoler og eksterne interessenter læse om 'Kodeks - de 7 samfundsløfter', finde inspirationsværktøjer og læse om eksempler på, hvad de enkelte samfundsløfter kan omhandle. Siden opdateres bl.a. løbende med artikler om initiativer fra de enkelte medlemskoler.

Læs mere her:

privateskoler.dk/samfundsansvar

Hold fast om projektet

Foreningen har det helt overordnede ansvar for, at projekt 'Kodeks – de 7 samfundsløfter' lever og ansvar for at sikre, at projektet ikke bare er noget,

der er sat i værk, og som derefter får lov til at gå i glemmebogen. Faktum er dog, at foreningen ikke lykkes, hvis der ikke er motivation, ejerskab og nogen, der tager ansvar for projektet på den enkelte skole.

Find inspiration:

[Workshop | Kodeks – de 7 samfundslofter på vores skole – hvorfor og hvordan?](#)

[Workshop | Kom i gang med arbejdet med de 7 samfundslofter](#)

[Workshop | Det konkrete arbejde med ét af de 7 samfundslofter.](#)

Foreningen har udarbejdet en række lettilgængelige workshops for skolens ledelse, bestyrelse og andre aktører, herunder bl.a. en workshop, hvor skolen kan hente inspiration til drøftelserne af skolens ejerskab og mo-

tiver for at arbejde med 'Kodeks – de 7 samfundslofter' og inspiration til, hvordan der kan laves en status over, hvor langt skolen er kommet med arbejdet. Der er også ideer til, hvordan man kan tænke projektstyring i arbejdet med 'Kodeks – de 7 samfundslofter' m.v.

En samfundsansvarlig profil

Der er tre forudsætninger for at leve op til 'Kodeks – de 7 samfundslofter':

Skolen må skabe et nødvendigt overblik over de samfundsansvarlige aktiviteter eller indsatser, som skolen allerede har i relation til de 7 samfundslofter. Skolen må iværksætte nye aktiviteter eller indsatser for at kunne indfri de 7 samfundslofter. Desuden må skolen kommunikere til omverdenen om de aktiviteter og indsatser, skolen allerede har iværksat eller vil iværksætte.

Det har kæmpestor betydning, at den enkelte skole synliggør og kommunikerer dens værdier og de samfundsansvarlige indsatser og aktiviteter, den allerede har eller iværksætter. At skabe sig en tydelig samfundsansvarlig profil må anses som rettidig omhu i forhold til sektorens og den enkelte skoles eksistens på sigt.

Tidens generelle forventning til enkeltpersoner, grupper, organisationer og virksomheder om at have opmærksomhed på mere end blot kernevirkomheden eller kerneydelsen afspejles også i forventningerne til skolen.

Mange i og omkring skolen er vant til at jonglere i begreber som CSR og ESG. Som kunde eller forbruger vil man helst vælge de virksomheder og samarbejdspartnere, der tager samfundsansvar. Det er nærliggende, at det samme gælder, når man skal vælge skole til ens børn eller vælge en skole som arbejdsplads.

CSR

(Corporate Social Responsibility) er betegnelsen for virksomheders arbejde med at integrere sociale hensyn i deres forretningsaktiviteter. CSR handler om, at virksomheder tager ansvar i forhold til det omgivende samfund.

ESG

(Environmental, Social og Governance) dækker over væsentlig information om en virksomhed indenfor miljø og klima, virksomhedens sociale/samfundsmæssige påvirkning og den generelle styring af virksomheden (governance). ESG-data er de ikke-finansielle data, der i stigende grad efterspørges, når virksomheders evne til værdiskabelse og langsigtede vækstmuligheder skal vurderes.

Potentialet i kommunikation

Medlemsskolerne kan have eller igangsætte nok så mange aktiviteter og indsatser med et samfundsansvarligt perspektiv, - hvis man også gerne vil have, at nogen ved, at man gør en forskel, så skal der kommunikeres om det.

Der er fortsat et potentiale, når det kommer til skolernes kommunikation om indsatser og aktiviteter. Der kan af og til synes at være langt fra skolernes selvpfattelse til den generelle opfattelse af de frie og private skolars samfundsansvarlige indsatser og aktiviteter. Foreningen har en stor opgave i at kommunikere på medlemsskolernes vegne, men foreningen skal have noget at kommunikere om.

Foreningen er i flere sammenhænge stødt på ønsker fra medlemsskolerne om mere viden og hjælp til kommunikationsdelen. Foreningen indbød først på året til to kommunikationsseminarer. Medlemsskolerne kan også finde inspiration til kommunikation blandt inspirationsværktøjerne på siden "Samfundsansvar".

Find inspirationsværktøjer [her](#)

Vi skal videre

Ved årsmødet til oktober vil det være tre år siden, at medlemsskolerne vedtog 'Kodeks – de 7 samfundslofter'. De fleste skoler har sandsynligvis allerede aktiviteter og indsatser inden for temaerne af de 7 samfundslofter - måske? Foreningen og skolerne skal under alle omstændigheder videre med projektet.

'Kodeks for samfundsansvar':

"Vi er Danmarks private skoler (Danmarks Private Skoler). Vi er forskellige skoler. Det ses bl.a. i de enkelte skolars formål og værdisæt. Samfundsansvar er en fællesværdi for os.

Værdien "samfundsansvar" udmønter vi hver især i henhold til vores skoles formål og værdisæt, og det sker på en måde, der sikrer, at fællesværdien om samfundsansvar er en levende værdi. Vi har derfor sammen vedtaget et kodeks, der skal

"aktivere" værdien. Det betyder, at vi har, eller arbejder på, at skabe konkrete aktiviteter eller indsatser på 7 områder, der ultimativt er til gavn for samfundet.

Vi skal kunne fortælle om, vise og bevise, at vi tager værdien samfundsansvar alvorligt, og at ord er omsat til handling."

Afslutning | Vi er Danmarks Private Skoler

Vi er Danmarks Private Skoler. Vi er forening og interesseorganisation for frie og private grundskoler og gymnasiale uddannelser fordelt over hele Danmark. Vi er primært sat i verden for at gøre en forskel for den enkelte medlemsskole og for medlemsskolerne som fællesskab. Deraf følger også, at vi må arbejde for hele den frie skolesektors interesser.

Vores virke tager udgangspunkt i de værdier, der er givet med foreningens formål og 'det fælles', der binder foreningens skoler sammen. 'Det fælles' rummes i fem kernebegreber – også kaldet "den røde tråd":

Friheden, traditionen, ambitionen, ansvaret og værdierne. Det er - på et overordnet niveau – det vi i foreningen beskæftiger os med, er optaget af og løser udfordringer og problemstillinger i relation til, hver dag, hvert år, til hver en tid. Det er det, vi er her for:

Friheden

Friheden er grundvilkåret. Uden friheden, ingen frie og private skoler. Vi arbejder for at sikre og bevare forældrenes grundlovssikrede ret og frihed til at beslutte, hvordan deres børn skal opdrages og undervises. Vi værner om mindretalsretten, forældreretten og skolefriheden.

Vi arbejder for at sikre de frie og private skolars idémæssige og pædagogiske frihed - friheden til at drive en værdibaseret skole med et anderledes, alternativt undervisningstilbud.

Vi arbejder for, at forældre, børn og unge skal have et reelt frit skolevalg.

Traditionen

Vi arbejder med bevidsthed om den historiske sammenhæng mellem de første frie og private skoler og dem, der findes nu. Vores skoleform udspringer af civilsamfundet. Vores skoleform har tradition for fremsynethed. Vores skolars succes bygger fortsat på en balance mellem historien, traditionen - og det man ved virker - og evnen til at udvikle sig med tiden.

Den grundforståelse vi i Danmark har af, hvad der er skolens opgave, og hvilke fag, der skal undervises i, stammer fra den frie og private skoletradition, som har leveret et betydende bidrag til det danske samfund.

Vi arbejder for, at de frie og private skoler fortsat har mulighed for at være "skoler til tiden" og "skoler til fremtiden".

Ambitionen

Vores medlemsskolars fælles ambition er, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset elevens udgangspunkt.

Skolars kerneydelse er uddannelse og dannelse. Vi arbejder for, at alle elever udvikler sig og løftes fagligt i et trykt undervisningsmiljø, hvor det er i orden at dygtiggøre sig.

Vi arbejder for skoler, der optager og rummer de forældre og elever, der er enige i skolens værdigrundlag.

Vi arbejder for skoler, der optager og rummer elever fra alle sociale lag i samfundet med fokus på at skabe social mobilitet og mønsterbrydere.

Vi arbejder for skoler, der optager og rummer elever med særlige behov og tilpasser undervisningstilbuddet til forskellige elevgrupper.

Vi arbejder for skoler, der har fokus på elevernes videre vej i uddannelsessystemet og fokus på det kvalificerede uddannelsesvalg.

Vi arbejder for, at alle børn og unge kan få de bedste muligheder her og nu og i deres fremtidige arbejdsliv, og vi arbejder for, at skoler har frihed til og mulighed for at iværksætte nye initiativer med dette for øje.

Ansvaret

Ansvaret er skolerne og foreningens legitimitet. De frie og private skolars opgave er at udleve værdier og være med til at skabe løsninger på nogle af de forhold, som samfundet har brug for.

Vi arbejder for, at frie og private skoler kan udnytte retten til at være anderledes og samtidig leve op til samfundets og fællesskabets krav og forventninger.

Vores skolars opgave og samfundsansvar rækker ud over det at tilbyde kvalitetsuddannelse. Skoler har et samfundsansvar i bred forstand. Derfor har vores skoler vedtaget et fælles kodeks for samfundsansvar og 7 konkrete samfundsløfter.

Værdierne

Værdierne er vores skolars identitet og eksistensberettigelse. En fri og privat skole formulerer sit

værdigrundlag. Det er værdierne, der gør forskellen.

Vores forening består af forskellige skoler. Det ser man i skolernes forskellige formål og værdisæt. Trods diversiteten er der nogle fællesværdier, der binder skolerne sammen. De værdier arbejder foreningen for - og værner om - hver eneste dag. Det er "den røde tråd":

Friheden, der er grundvilkåret. **Traditionen** og den historiske sammenhæng fra de første frie og private skoler til dem, der findes nu. Det fælles pejlemærke, **ambitionen**, at alle elever skal blive så dygtige og livsduelige som muligt, uanset deres udgangspunkt. **Ansaret**, der er vores legitimitet, og **værdierne**, der er vores eksistensberettigelse og identitet.

Bestyrelsen 2023